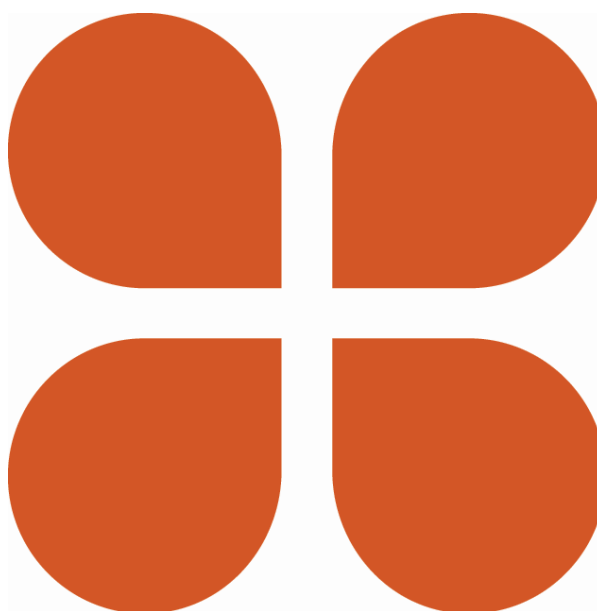

Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning

Version 4.1

Riksantikvarieämbetet 2014

Box 5405

114 84 Stockholm

www.raa.se

registrator@raa.se

Förord

Lämningstypslistan består av en förteckning över de lämningstyper som används för olika kulturhistoriska lämningar i informationssystemet för fornminnen (FMIS). Förteckningen innehåller benämningar, definitioner samt ev. egenskapstyper och egenskapsvärden som kan knytas till lämningstypen.

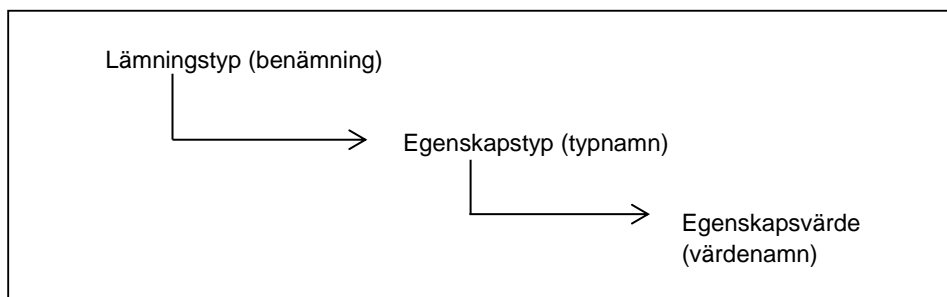
Huvuddelen av lämningstypslistan fastställdes den 24 mars 2003, därefter gjordes smärre justeringar (rättning av stavfel o.dyl.). Våren 2007 togs den enkla lämningstypen Boplats bort och den sammansatta lämningstypen Boplatsområde ändrades till Boplats.

Antalet lämningstyper är 167. Detta inkluderar fyra lämningstyper som berör stående byggnader och två lämningstyper som endast ska och har använts i samband med konverteringen av det befintliga digitala materialet.

I januari 2014 trädde den nya kulturmiljölagen (1988:950) i kraft. En viktig skillnad gentemot kulturminneslagen är att man nu infört en kompletterande tidsbestämmelse, 1850. Detta innebär att lämningar som kan antas ha tillkommit 1850 eller senare, eller fartyglämningar som förlit 1850 eller senare, inte har ett omedelbart skydd som fornlämning enligt kulturmiljölagen. Denna version av lämningstypslistan har därför uppdaterats med Riksantikvarieämbetets rekommendationer för den antikvariska bedömningen i enlighet med *Vägledning från Riksantikvarieämbetet, Fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring*. Rekommenderade bedömningar bör användas i de fall en lämningens tillkomsttid inte är känd eller inte kan antas.

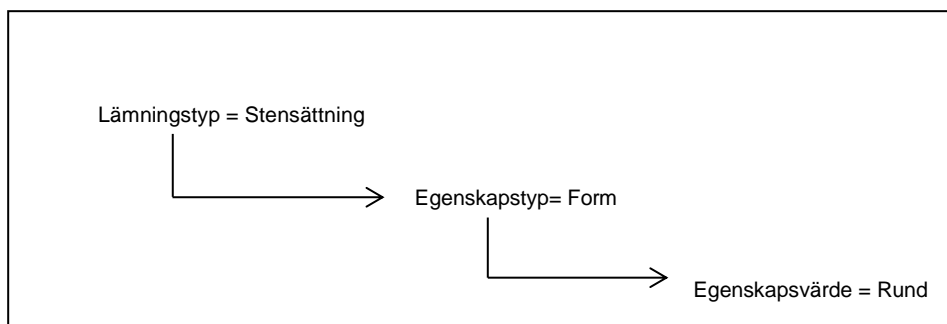
Begreppsmodell för lämningstyper

Begreppsmodellen för lämningstyper kan grafiskt presenteras så här:

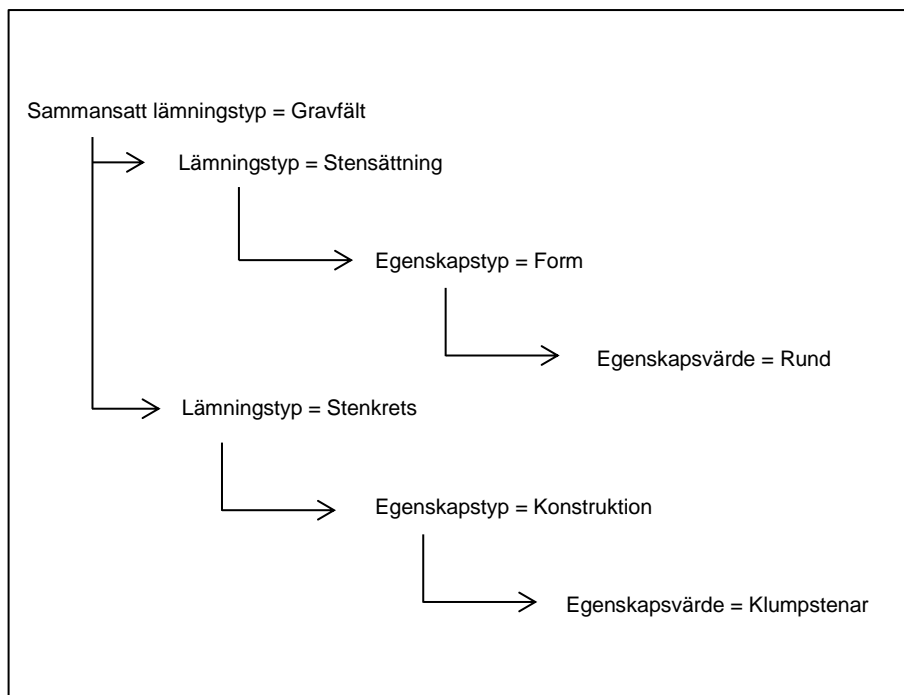
Benämning är namnet på en viss lämningstyp som kan registreras separat. Till lämningstypen kan föras vissa egenskapstyper. Dessa har i sin tur olika värden (egenskapsvärden).

Ett exempel på strukturen är:

Exempel på egenskapstyper är form (rund, kvadratisk m.fl.), material (sten, stål, trä m.fl.), typ av färdväg (hålväg, vägbank m.fl.). Flertalet lämningstyper har inga sökbara egenskapstyper och ett litet fåtal har tre stycken. En del egenskapstyper är flervärda. Flervärd står för att en lämning har två (eller fler) karaktäristika av samma egenskapstyp – dvs. eftersom lämningstypen boplats har den flervärda egenskapstypen fyndmaterial kan man när man registrerar en boplats ange att man hittat flinta, grönsten och kvarts. Vissa typer av lämningar har av hävd kunnat registreras både enskilt och som grupper, både rumsligt och terminologiskt. Ett tydligt exempel är ensamliggande stensättningar kontra stensättningar på ett gravfält. Ofta har dessa grupper väl inarbetade namn, såsom "stensträngssystem" och "gravfält" vilka visar att lämningarna har en viss relation till varandra. Man har också velat hålla samman vissa kombinationer av olika lämningstyper för att visa att de har en relation till varandra, ofta en funktionell relation (t.ex. hyttområde och gruvområde).

Lämningstypslistan ger fortsatt möjlighet att hålla information om enskilda lämningar såväl som grupper av lämningar. Vissa lämningstyper avser en lämningstyp medan andra avser grupper av lämningar av en eller flera lämningstyper. De senare kallas för sammansatta lämningstyper och används alltså för områden med flera lämningar som man bedömer hör samman funktionellt, kronologiskt och rumsligt, t.ex. gravfält eller område med fossil åkermark.

Lämningstypslista

Lämningstypslistan är en lista över de typer av lämningar som registreras i Informationssystemet för fornminnen (FMIS). Av 2 kap. 1§ kulturmiljölagen (KML) framgår vilka lämningar som utgör fornlämning och därmed skyddas av lagen. Tre överordnade rekvisit (kriterier) ska vara uppfyllda för att en lämning ska utgöra fornlämning; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under *forna tider*, som har tillkommit genom *äldre tiders bruk* och som är *varaktigt övergiven*. Lämningen ska också återfinnas i uppräknningen av de kategorier som finns i samma paragraf. Enligt 2 kap. 1a § är lämningar som kan antas ha tillkommit eller, i fråga om fartygslämningar, förlit 1850 eller senare, inte skyddade som fornlämningar.

Ett antagande om tillkomsttid för en lämning avser tillkomsttiden för den ursprungliga anläggningen (t.ex. torpet) och inte när anläggningen blev en lämning. Efterforskningen om tillkomsttid till före eller efter 1850 bör ligga på en rimlig nivå. Det bör i första hand göras med hjälp av historiska kartor eller andra skriftliga källor. Antagandet kan även baseras på historiska, kulturgeografiska och naturvetenskapliga metoder. Information om tillkomsttid kan även finnas sedan tidigare i Fornsök (FMIS). Vid redovisning till FMIS bör det framgå på vilka grunder antagandet om tillkomsttid har baserats.

Under rubriken Antikvarisk bedömning som finns för varje lämningstyp återfinns dels rubriken *Rekommendation* och dels rubriken *Kommentar*. *Rekommendation* kan användas för den antikvariska bedömningen av en enskild lämning i de fall det inte är möjligt att avgöra om lämningen är tillkommen före 1850 eller 1850 eller senare. Under rubriken *Kommentar* framgår vad som bör gälla i de fall tillkomsttiden är känd eller kan antas.

Avrättningsplats

Definition: Plats där avrättningar verkställdes från medeltid fram till 1800-talets mitt.

Kommentar: Rester efter särskilda anläggningar eller konstruktioner kan förekomma. Ofta har de avrättade begravts i omedelbar närhet av avrättningsplatsen. Jfr Begravningsplats enstaka.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Avrättningsplats bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Under 1800-talet skedde de flesta avrättningarna i fångelserna. Enstaka avrättningsplatser är dock använda under 1850-talet (se t.ex. Varnhem 86:1). När dessa avrättningsplatser tillkom är dock ofta oklart.

Ballastplats

Definition: Plats där ballast (barlast) lossats och ibland även lastats.

Kommentar: Ballasten utgjordes av t.ex. sten, sandsäckar, järntackor, slagg, tegel eller flinta. Ballastplatserna är som regel belägna intill eller i närheten av hamnar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Ballastplatser kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. Ballastplatser invid hamnar som är identifierbara och bedöms ha använts under en längre tid samt innehåller en större mängd material och/eller föremål bör bedömas som fornlämning under förutsättning att de är tillkomna före 1850.

Ballastplatser som använts tillfälligt bör bedömas som övrig kulturhistorisk lämning.

Begravningsplats

Definition: Begravningsplats från historisk tid.

Kommentar: Omfattar även kyrkogård som är öde och inte vårdas för sitt ändamål, även om det på kyrkogården finns en kyrka som är i bruk. Avser även enstaka pest-/koleragravar. Avser inte sommargravar från historisk tid. Dessa förs till lämningstypen Begravningsplats enstaka. Jfr även Grav övrig.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärden: Pest-/kolerakyrkogård
Ödekyrkogård
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Begravningsplats bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Begravningsplatser är i de flesta fall möjliga att datera genom historiska kartor, minnesstenar på platsen eller annan skriftlig dokumentation.

Begravningsplats enstaka

Definition: Begravningsplats från historisk tid avsedd för en eller ett fåtal begravning/-ar.

Kommentar: Hällgrav/stengrav består vanligen av ett rektangulärt utrymme omgivet av kantställda hällar och/eller naturliga block, som kan vara övertäckt med en eller flera flata hällar. Hällgrav/stengrav särskiljs från lämningstyperna Stenkistgrav och Stenkammargrav (hällkista) bl.a. genom den geografiska utbredningen. Jordgravar syns vanligen som en rektangulär nedgrävning i marken. Klippgravar/grottgravar är belägna i håligheter i klippor, mellan större block eller under utskjutande klippkanter och överhäng. Själva gravläggningen utgörs ofta av en träkista, ackja eller urgröpt stock, i vissa fall i kombination med upplagda stenar. Dessa gravtyper förekommer i fjällmiljöer, jordgravar förekommer dessutom även i Norrlands inland. Egenskapsvärdet Övrig används t.ex. för plats där avrättad person begravts, sjömansgravar samt andra platser där en eller ett fåtal personer begravts utanför kyrkogårdar och större begravningsplatser. Avser även de s.k. döingerösen på västkusten (gravrösen över ilandflutna drunknade) som ibland byggts på när förbipasserande slängt dit stenar. Jfr Runristning (i gravkontext) samt Grav övrig.

Egenskapstyp: Användning

Egenskapsvärde: Sommargrav
Permanent

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Hällgrav/stengrav
Jordgrav

Lämningstypslistan

Klippgrav/grottgrav

Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Begravningsplats enstaka bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Särskilt sommargravar kan vara svåra att datera och bruket av sådana har fortsatt in på 1900-talet. Berättelser och traditioner på orten kan vara avgörande för antagande om tillkomsttid.

Bengömma

Definition: Bendeponering med oftast mörkgråa ben i skyddat utrymme, vanligen i skrevor eller mellan stenar.

Kommentar: Bengömmor är främst kända i det samiska kulturlandskapet.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bengömma bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Kronologiskt, rumsligt och funktionellt samband med annan fornlämning, t.ex. ett viste, kan vara avgörande för den antikvariska bedömningen.

Bergshistorisk lämning övrig

Definition: Lämningar knutna till bergshantering som inte kan inlemmas under andra lämningstyper, t.ex. försvar, gråbergsvarp/skrotstenshög, handskrädningshögar, platser för vaskning, bogningsverk (krossning av malmen till lämplig storlek), skrädhus och anrikningsverk. Avser även vissa lämningar (hjulgravar, kolupplag, malmupplag) i de fall dessa inte kan knytas till specifik verksamhet (t.ex. blästplats, gruvdrift, hammare, hytta, kvarn, träindustri).

Kommentar: Jfr Blästbrukslämning, Dammvall, Dike/ränna, Gruvhål, Hammare/smedja, Hyttlämning, Kolningslämning, Smideslämning, Träindustri, Uppfordringsanläggning samt Blästplats, Gruvområde, Hammarområde, Hytt- och Hammarområde, Hyttområde, Metallindustri/järnbruk.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Gråbergsvarp

Hjulgrav

Kolupplag

Malmupplag

Skrädnings- och anrikningsanläggning

Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om lämningen kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Kronologiskt, rumsligt och funktionellt samband med annan fornlämning, t.ex. ett gruvområde, kan vara avgörande för den antikvariska bedömningen.

Bildristning

Definition: Ristade, huggna, knackade eller slipade bilder av järnålderskaraktär eller medeltida karaktär.

Kommentar: Omfattar bilder i fast håll, på rest sten eller block. Egenskapsvärdet Bildsten används för bildframställningar som huggits eller ristats på en sten, ofta kalksten, vanligen med en karaktäristisk svampliknande form. Normalt är endast den ena sidan ornerad, längs denna sidas kanter finns ofta en bård, vanligen i knutbandsornamentik. Motiven i övrigt varierar, från enstaka geometriska figurer till sammansatta bildscener. Från sen vikingatid finns bildstenar med korsmärkta runslingor (minnesinskrifter). Bildstenar förekommer i huvudsak på Gotland men är även kända från andra landskap. Tidigmedeltida gravhällar med bilder samt s.k. eskilstunakistor utan runor registreras under lämningstypen Gravvård. Om runor finns på den tidigmedeltida gravhällen registreras den under lämningstypen Runristning (i gravkontext). Jfr även Hällristning, Ristning, medeltid/historisk tid.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Bildsten
Bildsten runristad
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Björngrav

Definition: Begravningsplats för björnben.

Kommentar: Hela och/eller märgkluvna björnben.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Blästbrukslämning

Definition: Lämning efter blästbruk (lågteknisk järnframställning).

Kommentar: Avser lämningar efter olika moment i järnframställningen. Egenskapsvärdet Blästerugn används för lämning efter ugn för framställning av järn främst ur sjö- och myrmalm men även ur rödjord. Fällsten används för sten använd som städ för primärsmide (avlägsnande av slagg) av järnlupp. Fällstenen har oftast en flat ovansida och bär spår av bearbetning och slagg. Malmupplag används för upplagsplats för malm eller rödjord. Rostningsplats används för yta för rostning av malm (upphettning för avlägsnande av föroreningar, framförallt svavel). Rostningsplatsen på en blästplats är oftast iakttagbar genom kraftigt rödfärgad jord. Den rostade malmen är magnetisk, till skillnad från den orostade. Blästslogg har ofta kallats primitiv slagg i äldre beskrivningar och senare i regel betecknats som lågteknisk slagg. Jfr Bergshistorisk lämning övrig samt Smideslämning.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Blästerugn
Fällsten
Malmupplag

Lämningstypslistan

Rostningsplats
Slagg/Slaggvarp

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Blästplats

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar efter järnframställning.

Kommentar: För att termen blästplats ska få användas måste blästbrukslämning ingå i området. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter (i undantagsfall mera om ett funktionellt och kronologiskt samband finns mellan lämningarna).

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Blästbrukslämning, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Kolningsanläggning, Smideslämning, Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Boplats

Definition: Plats där man under förhistorisk tid vistats och där föremål, råämnen för bearbetning, byggnadslämningar, byggmaterial och/eller avfall lämnats kvar på marken.

Kommentar: Ibland bildas tjocka lager, med inblandning av sot och kol. För dessa lämningar används även egenskapsvärdet kulturlager. Jfr Fyndplats. De ingående lämningarna ska ha bedömts höra samman kronologiskt och funktionellt. Avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

OBS! Lämningstypen Boplats kan, till skillnad från alla andra lämningstyper, både ha ingående lämningstyper och egenskapsvärden.

Egenskapstyp: Fyndmaterial (flervärd)

Egenskapsvärden:

Ben/horn
Bränd lera/lerklining
Flinta
Glas
Grönsten
Hälleflinta
Keramik
Kulturlager
Kvarts
Kvartsit
Metall
Skiffer
Skärvsten
Trä
Övrig bergart/mineral
Övrigt

Ingående lämningstyper: Blästbrukslämning, Boplatsgrop, Boplatslämning övrig, Boplatsvall, Brunn/kalkkälla, Brytningsyta, Husgrund förhistorisk/medeltida, Hägnad, Härd, Kokgrop, Smideslämning, Stenröjd yta, Stalotomt, Skärvtenshög, Terrassering, Tomtning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Boplatsgrop

Definition: Nedgrävning i marken. Det uppgrävda materialet återfinns vanligen som en vall kring gropen.

Kommentar: Boplatsgropar skiljs från kokgropar genom att de saknar skärvtenspackning i eller under bottenplanet. Boplatsgroparnas funktion är inte entydigt känd. De kan ha nyttjats för förvaring, matberedning eller dylikt. En del gropar i klapper i maritim miljö har använts för framställning av sillolja/tran. Sådana gropar registreras under Kemisk industri (Sillsalteri/trankokeri). Jfr Boplatsvall, Fångstgrop, Förvaringsanläggning, Kokgrop.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärden:

- Kvadratisk
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Egenskapstyp: Terräng

Egenskapsvärde: I klapper

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Boplatslämning övrig

Definition: Avser enstaka förhistoriska boplatslämningar som inte kan föras till andra lämningstyper.

Kommentar: Används för t.ex. enstaka stolphål som inte ingår i andra lämningstyper, t.ex. husgrund eller förvaringsanläggning. Jfr Boplats, Boplatsgrop, Boplatsvall, Husgrund förhistorisk/medeltida, Härd, Kokgrop, Skärvtenshög, Terrassering.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Boplatsvall

Definition: Vall som helt eller delvis omger eller avgränsar en oftast försänkt yta.

Kommentar: Används för olika vallformiga anläggningar. De kan ha varit bostadshus, förvaringsanläggningar m.m. Skärvtens och annat boplatsmaterial kan förekomma främst i vällen men även i bottenplanet. I arkeologisk litteratur förekommer olika

Lämningstypsplistan

beteckningar, t.ex. skärvtensvallar, hyddbottnar och hyddgrunder. Jfr Boplatsgrop, Kokgrop.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

- Kvadratisk
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Egenskapstyp: Terräng

Egenskapsvärde: I klapper

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Borg

Definition: Område avgränsat av olika kombinationer av murar, jordvallar, vallgravar, och/eller palissader samt innanför eller i anslutning till avgränsningarna, torn- och/eller husgrunder m.m.

Kommentar: Avser lämningar som dateras till medeltid och 1500-tal (jfr Fästning/skans). Finns vanligen på näs, uddar, halvöar eller öar och omges på någon sida av vatten. Används även för kastaler samt lämningar efter befästa gårdar, där försvarselementen sannolikt har utgjorts av murar/vallar och/eller vallgrav och eventuellt ett torn.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Bro

Definition: Byggnadsverk som leder väg, järnväg, kanal eller vattenledning etc. över ett hinder, såsom korsande väg, järnväg, vattendrag eller ravin.

Kommentar: Avser äldre stenvalvbroar men även större och äldre träbroar. Avser inte kavelbroar, dessa återfinns under Färdväg. Avser även viadukt och akvedukt. Broar som utgör byggnadsminnen nyregistreras inte i FMIS.

Egenskapstyp: Konstruktion

Egenskapsvärde:

- Valv
- Övrig

Egenskapstyp: Material (flervärd)

Egenskapsvärde:

- Sten
- Stål
- Trä
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Stenvalvbroar vars tillkomsttid kan antas vara före 1850 och som uppfyller de överordnade rekvisiten kan bedömas som fornlämning. För att rekvisitet "varaktigt övergiven" ska anses vara uppfyllt får inte bron användas alls, inte heller för gångtrafik. Stenvalvbroar representerar en teknik som i princip inte används idag vid nybyggnation av broar och därmed anses den typen av broar uppfylla rekvisitet "äldre tiders bruk". Övriga typer av broar bedöms endast i undantagsfall som fornlämning.

Brott/täkt

Definition: Fyndighet av råvara som utnyttjats för utvinning eller insamling.

Kommentar: Avser såväl förhistoriska täkter och stenbrott som historiska. Eventuella anläggningar och konstruktioner, t.ex. torkställningar för torv, beskrivs under denna lämningstyp men registreras inte separat. Jfr Brytningsyta, Flintgruva, Gruvhål.

Egenskapstyp: Material

Egenskapsvärde:

- Fältspat
- Granit
- Kalksten
- Kvarts
- Lera
- Märgelgrav
- Sand/grus
- Sandsten
- Skalgrus
- Torv
- Övrigt

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter brott/täkt kan bedömas som fornlämning om man kan anta att lämningen tillkommit före 1850, men brottet eller tåkten bör då visa på spår efter äldre tiders bruk, t.ex. genom tillmakningsspår. Många brott och täkter har fortsatt att brukas in i sen tid och äldre spår kan ha utplånats. Dessa brott och täkter bedöms då som övrig kulturhistorisk lämning. Kvarnstensbrott och täljstensbrott m.m. med kvarsittande ämnen till kvarnstenar och kärl etc. bör bedömas som fornlämning om de kan antas ha tillkommit före 1850. Sentida sand- och grustäkter registreras inte i FMIS.

Brunn/kalkälla

Definition: Grävt hål i marken för åtkomst till färskvatten eller ställe där grundvatten naturligt tränger fram ur jorden.

Kommentar: Brunnar har vanligen väggkonstruktioner av sten eller flätverk av trädgrenar för att förhindra att brunnen slammar igen eller rasar samman. Brunnar påträffas bl.a. vid markarbeten, t.ex. arkeologiska undersökningar. Naturliga kalkällor har ibland fördjupats, rensats eller förstärkts vid kanten. Kalkälla avser främst sådana som nyttjats vid viste, boplatser eller bebyggelse. Avser inte kalkällor med tradition om källkult (jfr Källa med tradition).

Egenskapstyp: Typ

Lämningstypslistan

Egenskapsvärde: Brunn
Kalkkälla

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter brunn/kalkkälla kan bedömas som fornlämning om lämningen kan antas ha tillkommit före 1850. För att bedömas som fornlämning bör ett funktionellt och kronologiskt samband finnas med annan fornlämning alternativt en säker datering till före 1850, förutsatt att lagens rekvisit är uppfyllda. (Brunnar ingår dock oftast i en tomt och då utan "egen" registrering.) Kalkällor bedöms vanligen inte som fornlämning, samband med t.ex. ett viste, kan dock vara avgörande för bedömning av ålder och antikvarisk status.

Brytningsyta

Definition: Spår efter yttlig brytning av bergart eller mineral för tillverkning av redskap m.m. under förhistorisk tid.

Kommentar: Avser inte mer omfattande brytning av flinta. Sådana lämningar förs till lämningstypen Flintgruva. Jfr även Brott/täkt.

Egenskapstyp: Material

Egenskapsvärde: Kvarts/kvartsit
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Bytomt/gårdstomt

Definition: Lämningar efter skattlagd eller mantalssatt bebyggelseenhet.

Kommentar: Indikeras av kulturlager, husgrunder eller andra lämningar. Avser även lämningar efter nybyggen, kolonat och kronolägenheter som skattlagts. Jfr Fäbod, Husgrund, historisk tid, Lägenhetsbebyggelse.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning. Bytomt eller gårdstomt som är varaktigt övergiven, dvs. inte längre bebyggd, och har ingått som ett led i en primär, agrar kolonisations- och oppodlingsprocess bedöms som fornlämning.

Kommentar: By- och gårdstomter som kan antas ha tillkommit 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning. Tomter som flyttats ut från en bytomt i samband med laga skifte bedöms inte som fornlämning.

Bedömningen av huruvida tomten är övergiven eller ej kan variera beroende på om bebyggelsen har utgjorts av *ensamgård*, *reglerad by*, *agglomererad by* eller s.k. *spridd bybildning*. Består den övergivna tomten av en *ensamgård* registreras den alltid som fast fornlämning. För en *reglerad by*, där gårdstomterna ligger intill varandra på en gemensam sammanhållen bytomt, måste hela den sammanhållna bytomten vara övergiven för att de enskilda tomterna skall registreras som fornlämning. En *agglomererad by*bebyggelse innebär att vissa gårdar ligger intill varandra medan andra ligger spridda inom den forna inägomarken utan direkt kontakt med övriga gårdar. För de tomter som ligger intill varandra gäller att samtliga måste vara övergivna för att de

ska kunna registreras som fornlämningar. Övriga gårdstomter som ligger spridda bedöms som övergivna oavsett om de andra tomterna är övergivna eller ej. En by med *spridd* bebyggelse innebär att samtliga gårdstomter ligger utspridda utan direktkontakt med någon av de andra tomterna. I dessa fall bedöms en övergiven gårdstomt som fornlämning oavsett om de andra är övergivna eller ej.

Detta innebär alltså att det är det sammanhängande kulturlagret inkl. synliga lämningar som bör bedömas som fornlämning.

Båtlämning

Definition: Stenröjd uppdragningsplats för båt, på långsidorna oftast begränsad av stenrader eller stenvallar.

Kommentar: Ibland kan båtlämningen utgöras av en urgrävning i stranden. Avser även s.k. naust, lämningar efter förhistoriska båthus. De är oftast större än båtlämningarna och har legat på land.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om båtlämningen kan antas vara tillkommen 1850 eller senare. Uppgrundning genom landhöjning kan vara avgörande för bedömning av tillkomsttid. I de fall landhöjning inte är relevant kan samband med andra forn- eller kulturlämningar vara avgörande. Båtlämningar har ofta samband med fiskelägen.

Dammvall

Definition: Vall uppförd i avsikt att kunna ansamla eller magasinera vatten i en grävd damm eller naturlig sänka.

Kommentar: Avser vallar uppförda i samband med t.ex. metallframställningsplatser, kvarnlämningar eller annan industriell verksamhet men även för flottning och till översilningsmarker.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Dammvall kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. För att bedömas som fornlämning bör ett funktionellt och kronologiskt samband finnas med annan fornlämning eller annan verksamhet med anknytning till dammvallen som tillkommit före 1850, alternativt en säker datering av tillkomsttid till före 1850 förutsatt att lagens rekvisit är uppfyllda.

Depåfynd

Definition: Fyndplats för ett eller flera föremål som kan antas ha medvetet lagts ned på platsen.

Kommentar: Gäller inte sentida fynd. Jfr Fyndsamling, Fyndplats.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Platsen för ett depåfynd bedöms (och registreras i FMIS) som Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Depåfynd kan inte bedömas som fornlämning utan regleras enligt 2 kap. 3-5 §§ KML.

Dike/ränna

Definition: Grävd ränna eller dike.

Kommentar: Omfattar t.ex. grävda rännor för vatten till eller ifrån en kraftstation, samt diken för torrläggning eller bevattning. Avser även mer omfattande bevattningskanaler. Vissa diken/rännor ingår som konstruktioner i andra lämningstyper, t.ex. vattenrännor i anslutning till hyttlämningar och kvarnar och skall då inte registreras separat.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

- Bevattning
- Dränering
- Kraftutvinning
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Diken för bevattning och dränering kan inte generellt sägas vara äldre tiders bruk och bedöms därför inte som fornlämning. Rännor för kraftutvinning bedöms som fornlämning i de fall ett kronologiskt och funktionellt samband med annan fornlämning finns, t.ex. en hytta. Kanaler för bevattning av översilningsångar bedöms som fornlämning om de kan antas vara tillkomna före 1850 och är varaktigt övergivna.

Drag

Definition: Transportsträcka på land mellan två farbara vatten, över vilken båtar har dragits eller burits förbi forsar eller andra hinder.

Kommentar: Ett drag kan synas som t.ex. en hålvägsliknande ränna med infodringar i sten eller trä.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Drag som kan antas vara tillkommet 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning.

Fartygs-/båtlämning

Definition: Farkost som förolyckats, övergivits eller sänkts.

Kommentar: Avser alla farkoster (även stockbåtar), oavsett storlek, som kan användas för transporter på vatten.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Bedöms som fornlämning om fartygs-/båtlämningen förlit före 1850. För att bedömas som fornlämning måste lämning och position säkerställas, dvs. det måste vara säkerställt att en lämning finns på platsen och positionen måste vara angiven med rimlig felmarginal.

Fiskeläge

Sammanfattning

Definition: Plats som utgjort bas för fiske, med lämningar efter anläggningar för båtar, fiskberedning m.m., ofta även husgrunder efter bostadshus och förråd.

Kommentar: För att termen Fiskeläge ska få användas måste Husgrund, historisk tid, Tomtning eller Gistgård ingå i området. Antalet lämningar måste vara minst två och avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Båtlämning, Förtöjningsanordning, Gistgård, Hamnanläggning, Husgrund förhistorisk/medeltida, Husgrund historisk tid, Hägnad, Labyrinth, Ristning, medeltid/historisk tid, Stenugn, Tomtning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter fiskeläge bedöms inte som fornlämning om fiskeläget kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Se även antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Flatmarksgrav

Definition: Förhistorisk grav utan idag synlig markering ovan jord.

Kommentar: Jfr Begravningsplats enstaka (Jordgrav).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Flintgruva

Definition: Plats för brytning av flinta under förhistorisk tid.

Kommentar: Flintgruvorna har i regel inga synliga spår ovan mark utan påträffas vid markarbeten, t.ex. arkeologiska undersökningar. Jfr Brytningsyta, Brott/täkt.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Flottningsanläggning

Definition: Lämningar och spår efter timmerflottning i vattendrag och på land.

Kommentar: En stor mängd olika lämningar hör samman med flottningen, t.ex. dykdalber (förankringsanordning med hjälp av vilken timmersläp spelades hem över öppet vatten), flottningsrännor, vattenledare (också kallade ledarmar och ledare), stenkistor, styrkistor, buntverk, strandskoningar, dammar och kanaler, sorteringsverk/skiljen, rensningar, länsar/timmerbommar, timmeravlägg, spel, sjunktimmer, båthus och kojor m.m. Sådana typer av lämningar som även förekommer i andra sammanhang än flottning och som har egen lämningstyp registreras alltid under denna. Jfr Husgrund, historisk tid (flottning), Dammvall, Förtöjningsanordning (varpring/moring) samt Område med flottningsanläggningar.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Ränna
Stenkista
Strandskoning
Vattenledare

Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter flottningsanläggning bedöms som fornlämning om anläggningen kan antas ha tillkommit före 1850.

Flygplan

Se Luftfarkost.

Fornborg

Definition: Befäst anläggning från förhistorisk tid och tidig medeltid.

Kommentar: Avser dels en terränganpassad sten- eller jordvall jämte naturliga avspärrningar i krönläge vilka helt avgränsar ett område, dels en vanligen rundad eller oval sten- och/eller jordvall (ringvall), ibland kombinerad med vallgrav, anlagd på plan eller flack mark, vilken helt avgränsar ett område. Jfr Vallanläggning.

Egenskapstyp: Terräng

Egenskapsvärde: Krönläge
Lågland

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Fornlämningsliknande bildning

Definition: Naturbildning med fornlämningsliknande utseende.

Kommentar: Bildningar är formade av naturen. Lämningstypen används restriktivt i FMIS.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Ej kulturhistorisk lämning.

Fornlämningsliknande lämning

Definition: Lämning med fornlämningsliknande utseende.

Kommentar: Lämningar är skapade av människan. Lämningstypen används restriktivt i FMIS.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Fossil åker

Definition. Varaktigt övergiven åkermark, formad genom äldre tiders brukningsmetoder.

Kommentar: Med "fossil" avses en i terrängen synlig övergiven fas i odlingslandskapets framväxt. Åkermarken kan begränsas av t.ex. hak, terrasskanter eller diken. En svedja är ett specialfall av fossil åker i och med att inga (tydliga) former uppstår. Svedjor är normalt omöjliga att se med blotta ögat. Avgränsningar kan oftast ske endast med hjälp av en äldre lantmäterikarta eller efter en arkeologisk undersökning. Omfattar även åkermark som fortfarande används om spåren efter äldre tiders bruk är mycket tydliga. Enstaka röjningsrösen registreras under lämningstypen Röjningsröse.

<i>Egenskapstyp:</i> Form	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Bandformig Blockformig Oregelbunden Övrig
<i>Egenskapstyp:</i> Profil	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Plan Ryggad/välvd Skålad Övrig
<i>Egenskapstyp:</i> Typ	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Röjningsröseområde Svedja

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: För en fossil åker gäller *inte* generellt att den ska bedömas som fornlämning enbart för att ett antagande gjorts om att lämningen tillkommit före 1850. För att lagens rekvisit om äldre tiders bruk ska anses vara uppfyllt bör lämningen uppvisa specifika formelement, såsom terrasskanter, vallar, stensträngar, konkav profil etc. enligt nedan. Så kan t.ex. en plan åkeryta som avgränsas av diken inte anses uppfylla kriteriet äldre tiders bruk även om den är tillkommen på 1700-talet. För att rekvisitet varaktigt övergiven ska anses vara uppfyllt måste åkern ha övergått i annan markanvändning.

Bandformig åker bedöms som fornlämning om åkerytan har en plan eller svagt konkav profil och är avgränsad av terrasskanter, stensträngar eller vallar. Bandformig åkeryta (bandparcell) med regelbundet välvd profil representerar ofta en ålderdomlig och utdöd teknik men har varit i bruk in på 1900-talet. Bedömning måste göras utifrån det enskilda fallet och historiska kartor kontrolleras. Bandformig åkeryta (bandparcell) med oregelbundet välvd profil har sannolikt generellt tillkommit under 1800- och 1900-talet och bedöms som övrig kulturhistorisk lämning. Ryggade åkrar (bandparceller) bedöms i allmänhet som fornlämning. Får inte blandas ihop med sentida välvda åkrar. Bandparceller som är plana och avgränsade av diken eller slutfårar bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Blockformig åker bedöms som fornlämning om åkerytan har plan eller konkav profil och är avgränsad av terrasskanter, stensträngar eller vallar. Blockformig åkeryta (blockparcell), plan och avgränsad av terrasskanter, bedöms som fornlämning om åkern bedöms vara av äldre slag som t.ex. åker på ett ödesböle eller parcell av bronsålderstyp. Blockparceller och oregelbundna parceller som är plana och avgränsade av diken och slutfårar kan inte uppfattas som äldre tiders bruk och bedöms i allmänhet som övriga kulturhistoriska lämningar.

Oregelbunden åkeryta bedöms som fornlämning om åkerytan har plan eller konkav profil och är avgränsad av terrasskanter, stensträngar eller vallar.

Lämningstypslistan

Röjningsröseområden: Röjningsröseområden (av hackerörstyp) bedöms generellt som fornlämning. Detta gäller även för sådana röjningsröseområden som bedöms som medeltida.

Svedjor: Svedjor bedöms normalt som övrig kulturhistorisk lämning beroende på svårigheter med avgränsning etc. Svedjekol kan blandas ihop med skogsbrandlager. Svedjor har brukats in på 1900-talet.

Plöjda åkrar. Åkrar som brukats med plog är ofta måttligt steniga och framträder genom synliga slutfåror eller plogskär i sluttningar. Troligen har plogen använts på mer lättbrukade marker ända från vikingatid till nutid. Dragdjur användes på vissa håll ända fram till mitten av 1900-talet, för att sedan ersättas med traktor. I takt med effektivisering och ökad mekanisering alltsedan storskiftet har plöjda åkrar ofta rätats ut, varvid större eller mindre åkerflikar övergetts för att sen övergå i skog eller hagmark. Bortrationaliserade åkerpartier av denna typ bedöms vanligen inte som fornlämning även om de kronologiskt kan gå tillbaka till tiden för storskifte.

För ytterligare upplysningar kring bedömning av fossil åker hänvisas till Gren, Leif. *Fossil åkermark.* Äldre tiders jordbruk – spåren i landskapet och de historiska sammanhangen. Fornlämningar i Sverige 1. Riksantikvarieämbetet 1997.

Fyndplats

Definition: Fyndplats för enstaka eller fåtal föremål/artefakter från förhistorisk tid, medeltid eller äldre historisk tid.

Kommentar: Avser plats för fynd som man kan anta inte medvetet deponerats på platsen och/eller där det påträffats för få fynd för att området ska kunna bedömas som boplats. Avser inte sentida fynd. Platsen bör kunna bestämmas till gård eller by. Jfr Boplats, Depåfynd, Fyndsamling.

Egenskapstyp: Fyndmaterial (flervärd)

Egenskapsvärde:

- Ben/horn
- Bränd lera/lerklining
- Flinta
- Glas
- Grönsten
- Hälleflinta
- Keramik
- Kvarts
- Kvartsit
- Metall
- Skiffer
- Skärvsten
- Slagg
- Övrig bergart/mineral
- Övrigt

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Fyndplats kan aldrig bedömas som fornlämning utan regleras vid behov enligt 2 kap. 3-5 §§ KML.

Fyndsamling

Definition: Föremål/artefakter från förhistorisk eller historisk tid.

Kommentar: Avser ett eller flera föremål utan tillräckliga uppgifter om fyndplats. Jfr Fyndplats och Depåfynd. Avser samlingar hos privatpersoner såväl som samlingar på hembygdsgårdar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Fyndsamling kan aldrig bedömas som fornlämning.

Fyr

Definition: Lämning efter anordning för att vägleda sjöfarten genom att markera t.ex. inlopp och skärgårdsleder med olika ljuskällor eller andra signaler.

Kommentar: Fyrrar som utgör byggnadsminnen nyregistreras inte.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter fyr kan bedömas som fornlämning om det kan antas att fyren tillkommit före 1850.

Fångstanläggning övrig

Definition: Lämning efter anläggning för fångst av djur och insamling av ägg.

Kommentar: Avser fångstanläggningar som inte kan registreras under andra lämningstyper.

Jfr Fångstgrop, Fångstgård. Fasta fisken (fasta fiskeanläggningar) är i de flesta fall en anläggning byggd som en spärr med ledarmar, som leder fisken in i "fångstsäckar" eller fasta "fångstrum". Byggnadsmaterial kan exempelvis vara timmer, pålar/störor, ris, stenar eller en kombination av dessa material. Ibland är fiskeanläggningar svåra att skilja från lämningar efter spärranordningar och broar. Byggnadsmaterialet i en fiskeanläggning bör dock generellt vara av klenare dimensioner än det i en spärranordning eller bro.

Fågelfångstanläggning avser vanligen lämningar efter fångst av skogsfågel.

Fågelfångstanläggningar kan utgöras av en eller flera rader av stenar i ett eller flera skikt med öppningar för snaror eller av på rad liggande eller spridda stenrösen i vilka störor med fångstnät eller snaror varit placerade. Egenskapsvärdet övrig används för t.ex. giller, anläggning för självskott, snarstig, flak, tana samt även anläggning för äggtäkt, såsom äggningsholk och värphåla. Avser även t.ex. äldre notvarp eller andra platser som utifrån skriftligt källmaterial eller muntlig tradition utpekats som plats för återkommande fiske.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Fast fiske
Fågelfångstanläggning
Övrig

Lämningstypsplistan

Antikvarisk bedömning

Rekommendation för Fast fiske och Fågelfångstanläggning:

Fornlämning

Rekommendation för egenskapsvärdet Övrig:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter fångstanläggning kan bedömas som fornlämning om det kan antas att anläggningen tillkommit före 1850.

Egenskapsvärdet Övrig avser lämningar av typen giller, holkar, flak, tanor, fällor m.m. som vanligen dateras från 1850 eller senare. Fällor av olika slag kan inte generellt sägas uppfylla rekvisitet äldre tiders bruk.

Fångstgrop

Definition: Grävd fallgrop för fångst av varg, älg och ren samt, i undantagsfall, för räv och björn.

Kommentar: Jfr Boplatsgrop, Fångstanläggning övrig, Kokgrop.

Egenskapstyp: Bytesdjur

Egenskapsvärde:

- Varg
- Älg/ren
- Övrig

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

- Kvadratisk
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Fångstgrop bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Gropfångst förbjöds i lag 1864 men troligen har inga fångstgropar tillkommit 1850 eller senare.

Fångstgropssystem

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst fem fångstgropar där det av terrängförhållanden framgår att groparna bildar en funktionell enhet.

Kommentar: I ett fångstgropssystem kan det inbördes avståndet mellan groparna överstiga 50 meter om det av topografin och sammanhanget framgår att groparna hör ihop.

Ingående lämningstyp: Fångstgrop

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Fångstgropssystem bedöms inte som fornlämning om det kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Gropfångst förbjöds i lag 1864. Endast ett fåtal fångstgropar torde vara tillkomna 1850 eller senare.

Fångstgård

Definition: Slutet anläggning, dvs. en inhägnad gård, för fångst av vilda djur.

Kommentar: Vanligen för fångst av varg. Uttrycket "älggård" förekommer på vissa håll i landet, men då avses i allmänhet fångstgropssystem, som förs till annan lämningstyp. Jfr Fångstanläggning övrig.

Egenskapstyp: Bytesdjur

Egenskapsvärde: Varg
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter fångstgård bedöms inte som fornlämning om den kan antas vara tillkommen 1850 eller senare. Egenskapsvärdet Övrig avser fångstgårdar för räv och ev. andra djur. Dessa fångstgårdar kan ofta dateras till 1850 eller senare och bör därmed bedömas som Övrig kulturhistorisk lämning.

Fäbod

Definition: Lämning efter utmarksbebyggelse till gård eller by avsedd för säsongvis utnyttjande av sommarbete och ibland även för odling.

Kommentar: Lämningar efter en fäbod kan bestå av husgrunder inklusive en öppen yta (en fäbodvall), som i vissa fall har varit ett inhägnat område. Även övergivna åkrar, röjningsrösen och stenröjda ytor kan ingå eller ansluta till fäboden. (Större ytor med fossil åkermark bör registreras under lämningstypen Fossil åker i FMIS.) Jfr Bytomt/gårdstomt, Husgrund, historisk tid.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning

Kommentar: Lämning efter fäbod bedöms inte som fornlämning om fäboden kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

För att rekvisitet varaktigt övergiven ska anses vara uppfyllt bör inte några stående byggnader finnas kvar på fäboden. Fäboddar där husen står kvar men har övergått i annan användning (jaktstugor, fritidshus m.m.) bör alltså inte bedömas som fornlämning oavsett tillkomsttid.

Färdväg

Definition: Äldre stig, väg eller järnväg.

Kommentar: Avser t.ex. pilgrimsvägar, kyrkvägar och fäbodvägar/-stigar (buvägar) men även hålvägar, kavelbroar samt äldre vägbankar och banvallar. Avser inte brukningsväg/markväg, inte heller färdvägar till sjöss. Hålvägar har uppstått genom att en "ränna" nöts upp genom användning och vattenerosion. Hålvägar är vanligast i lätteroderad och sluttande mark. Kavelbro utgörs av en rad runda eller kluvna slakor/stockar lagda intill varandra tvärs över vägen/stigen för att uppnå bärighet för transport över t.ex. sank mark. Ibland är kavelbronns slakor lagda på underliggande stockar i vägens riktning. Vägbank används för äldre vägsträckning som är uppbyggd till en bank av sand, ris, slakor, grus, sten etc. Markerad led används för övergiven led markerad med t.ex. stenrösen eller bläckade träd. Jfr Bro.

Egenskapstyp: Typ (flervärd)

Lämningstypslistan

Egenskapsvärde: Hålväg
Järnväg/banvall
Kavelbro
Markerad led
Vägbank
Övrig

Egenskapstyp: Användning

Egenskapsvärde: Fäbodväg/-stig
Fägata
Kyrkväg/-stig
Landsväg
Pilgrimsled/-väg
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation för hålvägar: Fornlämning.

Rekommendation för övriga typer: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Färdvägar av ålderdomlig typ och konstruktion som har utgjort del av det allmänna vägnätet eller har fungerat som t.ex. fäbodstigar eller kvarnvägar, kan bedömas som fornlämning om de har ålderdomliga särdrag, t.ex. om det är en hålväg eller vägbank av ålderdomlig typ, dvs. en väg som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. För att kunna bedömas som varaktigt övergiven får inte vägen användas för sitt ursprungliga syfte.

För förhistoriska eller medeltida väglämningar kan sträckningen mellan bygder, förbi runstenar och gravmonument osv. vara avgörande för den antikvariska bedömningen och bedömningen av tillkomsttid.

Järnvägar och banvallar bedöms aldrig som fornlämning. Sveriges första järnväg för person- och godstrafik var Frykstabanen mellan Fryken och Klarälven som invigdes 1850. Det förekommer att järnvägsspår finns inom t.ex. hytt- och gruvområden som bedömts som fornlämning. Inte heller i dessa fall utgör järnvägen fornlämning.

Färdvägssystem

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal bestående av minst två färdvägar med ett inbördes avstånd av högst 20 meter eller en färdväg med minst en förgrening.

Ingående lämningstyp: Färdväg

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Hålvägssystem bedöms generellt som fornlämning.

Rekommendation för övriga typer: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Se antikvarisk bedömning för den ingående lämningstypen Färdväg.

Fästning/skans

Definition: System av bastioner, murar, jordvallar, vallgravar, byggnader etc., både permanent och tillfälligt besatta.

Kommentar: Avser lämningar som huvudsakligen dateras till 1600-1900-tal (jfr Borg). Innefattar förutom fästningar och skansar, även fältläger och härläger. Fältläger

används för en enkel vall som lagts upp av trupp, som slagit läger i krigs- eller fredstid. Även mer omfattande härläger som upprättats i krigstid återfinns i denna lämningstyp, även om de inte förefaller ha varit befästa.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Fästning
Skans
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter fästning/skans bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Förlisningsuppgift

Definition: Uppgift om förlist fartyg eller flygplan.

Kommentar: Säker positionsuppgift saknas.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation:

Kommentar: Registreras i FMIS som Uppgift om. När uppgifter säkrats bör registreringen ändras till Fartygs-/båtlämning resp. Luftfarkost.

Förtöjningsanordning

Definition: Markfast sten eller anordning, på land eller i vatten, vid vilken båtar har förtöjts.

Kommentar: En förtöjningssten består av en obearbetad sten. Förtöjningsstenar förekommer ofta vid båtlänningar. Varpringar och moringar är en i fast berg, eller i ett grovt block, islagen ringbult med jämring. Varpringar förekommer oftast utmed svårframkomliga sund och moringar vid naturhamnar. Jfr även Flottningsanläggning.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Förtöjningssten
Varpring/moring
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Förtöjningsanordning som tillkommit före 1850 kan bedömas som fornlämning. Samband med annan fornlämning, t.ex. en båtlämning, kan vara avgörande för den antikvariska bedömningen.

Förvaringsanläggning

Definition: Anordning från främst historisk tid med förvaringsfunktion.

Kommentar: Förekommer företrädesvis i det samiska området. Avser förvaring av livsmedel, redskap m.m. och innefattar källargropar i anslutning till visten, utrymmen mellan stenar och under block, upphängningsanordningar, njallor (stolphål för), stensatta gropar, gropar med täckhällar eller kantställda hällar i väggarna.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Förvaringsgrop
Övrig

Lämningstypslistan

Antikvarisk bedömning

Rekommendation för egenskapsvärdet Förvaringsgrop:

Fornlämning

Rekommendation för egenskapsvärdet Övrig:

Övrig kulturhistorisk lämning

Kommentar:

Förvaringsanläggning bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Rekommendationen för egenskapsvärdet Förvaringsgrop avser främst de anläggningar för förvaring av livsmedel som förekommer inom det samiska kulturområdet.

Rekommendationen för "Övrig" avser främst s.k. potatis- och rotfruktsgropar som ofta har använts in på 1900-talet. Dessa bedöms inte vara lämningar från forna tider och äldre tiders bruk och hänförs därför till kategorin Övrig kulturhistorisk lämning.

Gistgård

Definition: Lämningar efter anordning för torkning av fisknät.

Kommentar: Lämningarna är ofta synliga som rösen eller vallar, som stöttat nu försvunna stolpar. Ibland syns fortfarande hål efter stolparna. Ibland har näten istället lagts att torka på flata klipphällar. Synliga spår efter sådana gistgårdar är spridda stenar, som hållit näten på plats.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning

Kommentar: Lämning efter gistgård som tillkommit före 1850 kan bedömas som fornlämning. Kronologiskt, rumsligt och funktionellt samband med annan fornlämning, t.ex. ett fiskeläge, kan vara avgörande för bedömning av tillkomsttid.

Gjuteri

Definition: Plats där gjutning av metall förekommit.

Kommentar: Avser gjuteriplatser av husbehovs- eller hantverkskaraktär. Spår efter gjutning kan bestå av härdrester, ugnslämningar samt degelfragment och slagg. Gjuterier i städer ingår i lämningstypen Stadslager och registreras inte separat.

Egenskapstyp: Material (flervärd)

Egenskapsvärde:

- Järn
- Kopparlegering
- Ädelmetall
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Gjuterilämning bedöms inte som fornlämning om gjuteriet kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Lämning som inte uppfyller rekvisiten eller har tillkommit 1850 eller senare bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Glasindustri

Definition: Lämning efter glashytta och/eller andra spår efter glastillverkning.

Kommentar: Lämningarna kan bestå av husgrunder, ugnrester, glasslagg och avfallshögar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning

Kommentar: Lämning efter glasindustri bedöms inte som fornlämning om glasindustrin kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Lämning som inte uppfyller rekvisiten eller har tillkommit 1850 eller senare bedöms som övrig kulturhistorisk lämning.

Grav markerad av sten/block

Definition: Förhistorisk gravanläggning markerad av en sten eller ett block.

Kommentar: Avser inte konstruktionsdetalj på grav (mittblock). Egenskapsvärdet blockgrav används för gravanläggning i anslutning till större stenblock, oftast markfast. En stenpackning eller enstaka mindre stenar förekommer ibland intill blocket. Blocken är vanligen 1,5 m stora eller större. Blockgravar förekommer ibland i grupp men mer sällan tillsammans med andra gravtyper. Klumpsten används för gravanläggning markerad av en rundad sten, vanligen 0,5–1,5 m stor. Rest sten används för gravanläggning markerad av en avlång, vertikalt ställd eller kantställd sten. Uppallad sten används för sten eller block, avsiktligt uppallad på mindre stenar. Uppallade stenar kallas ofta "offersten" eller "liggande höna". Klumpstenar, resta stenar och uppallade stenar förekommer vanligen tillsammans med andra gravtyper, ofta på gravfält, och kan utgöra rester efter stenkretsar. Om detta är säkerställt, t.ex. via skriftliga källor, skall lämningen registreras som Stenkrets. Jfr Stenkrets, Stensättning.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Blockgrav
Klumpsten
Rest sten
Uppallad sten

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Grav - uppgift om typ saknas

Definition: Förhistorisk gravanläggning av okänd typ.

Kommentar: Används oftast byråmässigt. Gäller t.ex. fall då informationen enbart hämtats från excerpter eller då små mängder av mänskligt benmaterial påträffas och gravtypen inte kan fastställas. Jfr Flatmarksgrav, Grav markerad av sten/block, Hög, Järnåldersdös, Röse, Stenkammargrav, Stenkistgrav, Stenkrets, Stensättning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Grav övrig

Definition: Gravanläggning eller gravplats från förhistorisk tid eller medeltid som inte kan registreras under andra gravtyper.

Lämningstypslistan

Kommentar: Jfr Flatmarksgrav, Grav markerad av sten/block, Grav — uppgift om typ saknas, Hög, Järnåldersdös, Röse, Stenkammargrav, Stenkistgrav, Stenkrets, Stensättning. Jfr även Begravningsplats, Begravningsplats enstaka.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Gravfält

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst fem förhistoriska gravanläggningar med ett inbördes avstånd av högst 20 meter.

Ingående lämningstyper: Flatmarksgrav, Grav markerad av sten/block, Grav - uppgift om typ saknas, Grav övrig, Gravhägnad, Gravklot, Hög, Järnåldersdös, Röse, Stenkistgrav, Stenkammargrav, Stenkrets, Stensättning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Grav- och boplatsområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst fem lämningar med ett inbördes avstånd av högst 20 meter vilka utgörs av förhistoriska gravar och lämningar av boplatsskarakter.

Kommentar: Boplatslämningarna ska utgöra ett markant inslag för att termen Grav- och boplatsområde ska användas. Boplatslämningarna och gravarna ska också ha ett kronologiskt samband.

Ingående lämningstyper: Boplat, Boplatsgrop, Boplatslämning övrig, Boplatsvall, Flatmarksgrav, Grav markerad av sten/block, Grav -uppgift om typ saknas, Grav övrig, Gravhägnad, Gravklot, Husgrund förhistorisk/medeltida, Hägnad, Härd, Hög, Järnåldersdös, Kokgrop, Röse, Skärvstenshö, Stalotomt, Stenkammargrav, Stenkistgrav, Stenkrets, Stenröjd yta, Stensättning, Terrassering.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Gravhägnad

Definition: Avgränsande konstruktion av jord eller sten kring förhistoriska gravar.

Kommentar: Gravhägnader kan utgöras av sten- och/eller jordvallar eller av resta eller lagda stenar.

Egenskapstyp: Material (flervärd)

Egenskapsvärde: Jord
Sten

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Gravklot

Definition: Avsiktligt formad eller utvald naturformad sten som varit centralt placerad på förhistorisk grav.

Kommentar: Avser endast ensamt liggande klot, dvs, flyttat, och inte ett gravklot som utgör konstruktionsdetalj i en grav. Gravklot har runt eller ovalt tvärsnitt. Det förekommer att gravklot har ornamentik och skålgropar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Gravvård

Definition: Gravmarkering från historisk tid som flyttats från ursprunglig plats och därmed förlorat sin funktion. Lämningstypen avser även t.ex. liljestenar, stavkorshällar, eskilstunakistor och andra tidigkristna gravmonument/-hällar utan runor. Tidigmedeltida gravhällar *med runor* registreras under lämningstypen Runristning (I gravkontext).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Gravvårdar och gravstenar ingår vanligen i kyrkogårdar eller andra begravningsplatser och registreras då inte som en egen lämning i FMIS. I enstaka fall kan gravvårdar och gravstenar återfinnas utanför kyrkogård och kan då bedömas utgöra fornlämning.

Tidigmedeltida gravhällar och eskilstunakistor bör bedömas som fornlämning. Men bedömningarna kan variera då de kan vara sönderslagna och inmurade i kyrkväggar och liknande.

Gruvhål

Definition: Öppning i markytan, vilken är ett resultat av malmbrytning.

Kommentar: Brytningsriktningen kan vara både horisontell och vertikal. Brytningen följer huvudsakligen malmkroppen varför öppningens form kan vara mycket oregelbunden. Skärpningar (mindre provbrytningar) och jordrymningar (ställe där jordmassor tagits bort) hör till denna lämningstyp. Dessa kan vara svåra att på morfologiska grunder skilja från ett litet gruvhål. Omfattar även gruvöppning/gång som anlagts mellan jordyta och gruva för uppföring (transport) av malm, gråberg, vatten eller personal. Facktermerna för dessa är schakt (lodrätt eller brant lutande) och stoll (vågrätt eller svagt lutande). Avser även upplagsplats för malm invid gruvan. Jfr Brott/täkt.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Gruvhål
Malmupplag
Övrig

Egenskapstyp: Material (flervärd)

Egenskapsvärde:

Bly/silvermalm
Järnmalm
Kopparmalm

Lämningstypslistan

Övrig

Egenskapstyp: Teknik (flervärd)

Egenskapsvärde:

Krutsprängning

Sprängning

Tillmakning

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter gruva bedöms inte som fornlämning om den tillkommit 1850 eller senare.

Lämningar efter gruvor och gruvområden som bedöms som fornlämningar måste vara tillkomna före 1850 och de bör utgöra lämningar efter tidig gruvhantering som kännetecknas av tillmakning eller krutsprängning, gråbergsvarp och handskrädning. Jämför med den industriella hanteringen som kännetecknas av dynamitsprängning, tryckluftsborring, ångkraft/elektricitet, krossverk/slig och maskinell skrädning eller anrikning. För att kriteriet "varaktigt övergiven" ska anses uppfyllt får inte en bearbetningskoncession ha beviljats för gruvan (kontrolleras hos Bergsstaten, www.bergsstaten.se gå till Kartvisaren, mineralrättigheter.)

Gruvområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar med anknytning till verksamhet kring gruva.

Kommentar: Gruvhål måste ingå bland lämningarna för att termen Gruvområde ska få användas. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Dammvall, Dike/ränna, Gruvhål, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk, Uppfodringsanläggning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Se även den antikvariska bedömningen för den ingående lämningstypen Gruvhål.

Gränsbestämt område

Definition: Till alla fornlämningar hör ett så stort område (fornlämningsområde) på marken, sjö- eller havsbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Begränsningen för vissa fornlämningsområden har fastställts av länsstyrelse, eller, i vissa fall, genom fastighetsbildningsbeslut. Alla fornlämningsområden skyddas enligt bestämmelserna i 2 kap. 2 § KML.

Gränsmärke

Definition: Markering som utmärker gräns.

Kommentar: Avser t.ex. markeringar för gränser mellan fastigheter, byar, socknar eller länder. Gränsmärken kan bl.a. bestå av enstaka stenar med eller utan postament, av större block, av rösen med eller utan mittsten och visarstenar, av gjutjärnstavlor. Ibland kan

gränsmarkeringen ha inskriptioner med t.ex. kungamonogram, länsnamn, länsvapen, ägonamn, årtal.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Om gränsmärket kan antas vara tillkommet före 1850 och står i en gräns som inte längre är i bruk kan det bedömas som fornlämning. För att bedömas som fornlämning bör det vara ett gränsmärke av ålderdomlig typ, t.ex. ett femstenarör eller en rest håll/sten med ålderdomlig inskription eller liknande. Det kan även utgöras av ett större jordfast block eller annan naturbildning med eller utan känt namn.

Om gränsmärket står i en idag aktuell gräns kan det inte bedömas vara varaktigt övergivet, jämför 1 kap. 4 § Jordabalken. Dessa gränsmärken utgör inte kulturhistoriska lämningar och ska inte generellt registreras i FMIS. Observera att de befintliga gränserna på fastighetskartan har en felmarginal, hur stor måste bedömas från fall till fall. Ett gränsmärke av ålderdomlig typ, t.ex. ett femstenarör eller ett gränsmärke med namn, kan undantagsvis registreras i FMIS även om det står i en aktuell gräns, men då med den antikvariska bedömningen Övrig kulturhistorisk lämning.

En enkel kantställd håll brukar vanligen inte bedömas som fornlämning även om den står långt ifrån en gräns i bruk. Sådana hållar/stenar kan ha samband med femstenarör, alltså utgöra s.k. utliggare och visare, men är då ställda cirka 6 – 8 resp. cirka 300 meter från själva femstenaröret. Se Skogsstyrelsen

<http://www.skogsstyrelsen.se/Global/aga-och-bruka/Skogsbruk/%C3%84ga%20skog/H%C3%A4nsyn%20till%20milj%C3%B6n/gr%C3%A4nsm%C3%A4rken.pdf>

Hällar med inhuggen fyrkant och järndubbar i berg är moderna företeelser och registreras inte i FMIS.

Hammare/smedja

Definition: Lämning efter vattendriven anläggning (hammare) för bearbetning och utsmidning av metall (till t.ex. stångjärn) samt lämning efter storskalig smidesverksamhet.

Kommentar: Jfr även Hammarområde och Smideslämning.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Hammare
Slagg/slaggvarp
Smedja
Övrig

Egenskapstyp: Material (flervärd)

Egenskapsvärde: Järn
Koppar
Ädelmetall
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om det kan antas att hammaren/smedjan tillkommit 1850 eller senare.

Hammarområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar med anknytning till verksamhet kring hammare.

Kommentar: För att termen Hammarområde ska få användas måste lämningar efter en hammare ingå i området. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Dammvall, Dike/Ränna, Hammare/smedja, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Hammarområde bedöms inte som fornlämning om det antas att verksamheten tillkommit 1850 eller senare.

Hamnanläggning

Definition: Anläggning som använts i samband med ankring och förtöjning för att t.ex. lasta eller lossa fartyg, liksom konstruktion för att skydda de förtöjda fartygen.

Kommentar: Avser ensamliggande konstruktion vilken inte alltid ingår i en större hamn liksom naturligt skyddat område som använts i samband med ankring och förtöjning. Jfr Förtöjningsanordning, Varv/slip samt Hamnområde.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärden:

Brygga
Kaj
Lastageplats
Naturhamn
Pir/vågbrytare
Strandskoning
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan bedömas som fornlämning om rumsligt, funktionellt och kronologiskt samband finns med en verksamhet, t.ex. ett hamnområde, som tillkommit före 1850, men ensamliggande anläggning bedöms oftast som Övrig kulturhistorisk lämning. Uppgrundning genom landhöjning kan vara avgörande för bedömning av tillkomsttid.

Hamnområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Skyddat område med olika konstruktioner där fartyg och båtar har ankrat och förtöjt för t.ex. lastning och lossning och för att invänta lämplig väderlek.

Kommentar: Hamnanläggning måste ingå i området för att termen Hamnområde ska få användas. Antalet lämningar måste vara minst två och avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Ballastplats, Förtöjningsanordning, Hamnanläggning, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk tid.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Hamnområde kan bedömas som fornlämning om hamnen kan antas ha tillkommit före 1850.

Hamnområde som på grund av strandförskjutning är beläget ovanför nuvarande strandlinje bör ha tillkommit före 1850 och bedöms som fornlämning, men även hamnområden med kulturlager eller konstruktioner under vatten kan bedömas som fornlämning under förutsättning att de tillkommit före 1850.

Se även antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Hornsamling

Definition: Deposition av horn.

Kommentar: Företrädesvis horn från renar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan bedömas som fornlämning om tillkommen före 1850. Rumsligt och funktionellt samband med annan fornlämning, t.ex. ett viste eller en kåtatomt, kan vara avgörande för den antikvariska bedömningen.

Husgrund, förhistorisk/medeltida

Definition: Lämning efter förhistoriskt eller medeltida hus.

Kommentar: Avser främst husgrunder i agrara miljöer. En husgrundsterrass består av en terrassanläggning i slutning begränsad av minst en terrasskant, ofta stensatt, och ibland en räna i övre kanten. Husgrund med vallformig begränsning omfattar förhistoriska husgrunder

vars yttre begränsning utgörs av en stenvall eller en sten- och jordblandad vall.

Kämpgrav är en specialterm för denna typ av husgrund. Egenskapsvärdet Husplåtå används för uppbyggda husgrundsplåtåer vilka ofta begränsas av stenpackningar. Ibland har en naturlig höjd använts som grund för plåtån. Syllstenshus används för huslämningar där de synliga resterna efter husets bärande konstruktion utgörs av syllsten. Stolphus används för olika typer av långhus eller mindre bodar där stolphål utgör de synliga resterna efter den bärande konstruktionen. Grophus används för huskonstruktioner med nedgrävt golvplan. Stolphål ingår ofta i de synliga resterna efter den bärande konstruktionen men det kan också finnas syllsten. Lämningar efter stolphus och grophus påträffas vanligen vid markarbeten, t.ex. arkeologiska undersökningar. Stenhus används för grunder eller ruiner efter medeltida boningshus och ekonomibyggnader av sten. Jfr Bytomt/gårdstomt, Fäbod, Husgrund, historisk tid, Lägenhetsbebyggelse, Tomtning, Terrassering.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Grophus
Husgrund med vallformig begränsning
Husgrundsterrass
Husplåtå
Stenhus
Stolphus
Syllstenshus
Övrig

Lämningstypslistan

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Husgrund, historisk tid

Definition: Lämning eller ruin efter enstaka byggnad från historisk tid.

Kommentar: Används för bebyggelselämningar som inte kan föras till andra lämningstyper (jfr t.ex. Lägenhetsbebyggelse, Kåta, Industri övrig, Kemisk industri, Textilindustri, Tomtning). Avser t.ex. ängslador, uthus, sommarladugårdar, rester efter byggnader på fiskelägen och stugor på övergivna visten. Jfr även Bytomt/gårdstomt, Fäbod, Husgrund, förhistorisk/medeltida.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärden:

- Bergsbruk
- Fiske/sjöfart
- Flottning
- Industri
- Jakt
- Jordbruk
- Kolning
- Krog/gästgiveri
- Militär
- Renskötsel
- Skogsbruk
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan bedömas som fornlämning om det kan antas att verksamheten tillkommit före 1850. Men för att en husgrund ska kunna anses vara en lämning från forna tider som tillkommit genom äldre tiders bruk ska lämningen representera ett bruk eller en verksamhet som inte förekommer idag. Ett funktionellt, rumsligt och kronologiskt samband med annan fornlämning kan vara avgörande för bedömning av tillkomsttid och om rekvisiten är uppfyllda.

Hyttlämning

Definition: Lämning efter framställning av metaller.

Kommentar: Avser lämningar efter olika moment av metallframställningen.

Färskningsplats/härd används för plats för färskning av järn (sänkning av kolhalten i tackjärn). Hytta/ugn används för ruin eller lämning efter ugn för framställning av metall. Ugnen har haft vattendriven bläster. Malmupplag används för upplagsplats för malm eller rödjord. Rostningsplats används för ugn eller grop för rostning av malm (upphettning för avlägsnande av föroreningar, framförallt svavel). Den rostade malmen är magnetisk, till skillnad från den orostade. Platser där efterföljande utsmidning med hammare har skett registreras under lämningstypen Hammare/smedja (Hammare). Jfr Hyttområde.

Egenskapstyp: Typ

<i>Egenskapsvärde:</i>	Färskningsplats/-hård Hytta/ugn Kolupplag Malmupplag Rostningsplats Slagg/Slaggvarp Övrig
<i>Egenskapstyp:</i> Material (flervärd)	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Bly/silver Järn Koppar Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Hyttlämning bedöms inte som fornlämning om det antas att verksamheten tillkommit 1850 eller senare.

Hyttområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar med anknytning till verksamhet kring ugn för framställning av metall ur bergmalm.

Kommentar: För att termen Hyttområde ska få användas måste lämningar efter en hytta ingå i området. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Dammvall, Dike/Ränna, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk, Hyttlämning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Hyttområde bedöms inte som fornlämning om verksamheten kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Hytt- och hammarområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar med anknytning till verksamhet kring hammare och ugn för framställning av metall ur bergmalm.

Kommentar: För att termen Hytt- och hammarområde ska få användas måste lämningar efter en hytta och en hammare ingå. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Dammvall, Dike/Ränna, Hammare/smedja, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk, Hyttlämning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Hytt- och hammarområde bedöms inte som fornlämning om verksamheten kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Hägnad

Definition: Anordning för att hägna in och avskilja ett område eller för att binda samman det med andra.

Kommentar: Avser hägnader med praktisk eller symbolisk funktion såväl som en kombination av dessa. Den praktiska funktionen kan avse att stänga inne/ute djur (att hindra eller styra deras tillträde till olika marktyper) medan det symboliska syftet kan ha avsett att separera eller binda samman olika landskapsrum. Omfattar hägnader från förhistorisk tid och historisk tid. Hägnader förekommer vid t.ex. markslagsgränser och fastighetsgränser, och kan bilda fägator. Stensträngar är utrasade hägnadsmurar och syns som en enkel eller flerradig, ibland flerskiktad, långsmal rad av stenar på marken. Hägnadsvallar har större höjd och bredd och kan vara uppförda i skalmursteknik. De kan även utgöras av annat material, som timmer och jord. Stensträngar av mer symbolisk karaktär förekommer ofta i anslutning till bronsålderns gravmiljöer och i traditionella fornborgslägen. Avgränsningar i anslutning till gravar registreras under lämningstypen Gravhägnad. Jfr Rengärda.

Egenskapstyp: Typ (flervärd)

Egenskapsvärde:

Hägnadsvall
Stenmur
Stensträng
Övrig

Egenskapstyp: Användning

Egenskapsvärde: Fägata

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande Stensträng:

Fornlämning.

Rekommendation gällande egenskapsvärdena Hägnadsvall, Stenmur och Övrig:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar:

Stensträngar uppfyller vanligen rekvisiten i KML och bedöms generellt som fornlämning. Stenmurar har brukats in i sen tid och anses inte generellt uppfylla rekvisitet äldre tiders bruk och bör därför hänföras till kategorin Övrig kulturhistorisk lämning. (Stenmurar registreras restriktivt i FMIS.)

Även hägnadsvallar har brukats åtminstone under 1800-talet på olika håll i landet och bör bedömas som Övrig kulturhistorisk lämning. Kontexten kan vara avgörande för antagandet om tillkomsttid. Om ett funktionellt, rumsligt och kronologiskt samband finns med annan fornlämning, vanligen fossil åkermark, bedöms även hägnadsvallar som fornlämning.

Hägnadsvallar och stenmurar, belägna i nuvarande socken- eller fastighetsgräns eller annan fungerande gräns, anses inte varaktigt övergivna och bedöms som Övrig kulturhistorisk lämning.

Fägator kan bedömas som fornlämning om samband med annan fornlämning finns, t.ex. en fossil åker eller bytomt/gårdstomt. Fägator i öppen och brukad jordbruksmark bedöms inte som varaktigt övergivna och registreras inte i FMIS.

Ollonsvinsfällor har använts fram till mitten av 1800-talet och bör bedömas som fornlämning om de kan antas vara tillkomna före 1850.

Hägnadssystem

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två hägnader med ett inbördes avstånd av mindre än 20 meter eller en hägnad med minst en förgrening.

Kommentar: Termen används för områden där hägnader är den dominerande lämningstypen men inom dessa system förekommer ibland även t.ex. lämningar efter fossil åker.

Ingående lämningstyper: Hägnad, Fossil åker, Röjningsröse

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Stensträngssystem bedöms generellt som fornlämning. För övriga typer av hägnadssystem är rekommendationen Övrig kulturhistorisk lämning, men särskilt för hägnadsvallar kan kontexten vara avgörande för bedömning som fornlämning. Hägnadsvall inom fossil åker bedöms generellt som fornlämning.

Kommentar: Se antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Hällbild

Definition: Ristade, huggna, knackade, slipade eller målade figurer och linjer samt färgfält.

Kommentar: Används även för knackade, slipade eller huggna fördjupningar. S.k. svärdslipningsstenar och -hällar registreras under egenskapsvärdet Slippräna. Jfr Bildristning, Ristning, medeltid/historisk tid, Runristning. OBS! Hällbild får endast användas tillsammans med den sammansatta lämningstypen Hällmålning eller Hällristning. Detta gäller oavsett antal ristningar/målningar, dvs. även för FMI-enheter bestående av en enstaka skålgrop eller en cirkelfigur.

Egenskapstyp: Figurtyp

Egenskapsvärde:

Avlång fördjupning
Cirkelfigur
Djurfigur
Fiskfigur
Fotsula
Fågelfigur
Färgfält
Människofigur
Obestämba figur
Plöjare/årderfigur
Ramfigur
Redskapsfigur
Rännformig fördjupning
Skeppsfigur
Skålgrop/älvkvarn
Slippräna
Slipyta
Slipad, oval fördjupning

Lämningstypslistan

Spårstämpel
Trädfigur
Vagnsfigur
Vapenfigur
Övrig bestämbar figur

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Hällmålning

Sammansatt lämningstyp

Definition: Yta, på fast berg eller block, med en eller flera målade figurer eller färgfält.

Kommentar: Avser förhistoriska hällmålningar. OBS! Den sammansatta lämningstypen Hällmålning ska alltid användas, oavsett antal målningar, dvs, även för FMI-enheter bestående av ett enstaka färgfält eller en enstaka djurfigur.

Ingående lämningstyp: Hällbild

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Hällristning

Sammansatt lämningstyp

Definition: Yta, på fast berg eller block, med en eller flera ristade, huggna, knackade eller slipade figurer eller obestämbara figurer och linjer.

Kommentar: Avser förhistoriska hällristningar. Jfr Bildristning, Ristning, medeltid/historisk tid, Runristning. OBS! Den sammansatta lämningstypen Hällristning ska alltid användas, oavsett antal ristningar, dvs. även för FMI-enheter bestående av en enstaka skålgrop eller en cirkelfigur.

Ingående lämningstyp: Hällbild

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Härd

Definition: Avgränsad eldplats.

Kommentar: Härdarna har anlagts utomhus eller inne i en kåta, hydda eller hus. Innefattar även s.k. rökhärdar. Härd med härdarmar registreras under lämningstypen Kåta.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

Kvadratisk
Oregelbunden
Oval
Rektangulär
Rund
Övrig

Egenskapstyp: Fyllning

<i>Egenskapsvärde:</i>	Ofylld Stenfylld
<i>Egenskapstyp: Typ</i>	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Eldpall/härdpall Grophärd Härd med stenskoning Skärvstenspackning (utan stenskoning) Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande egenskapsvärdet Eldpall/härdpall: Övrig kulturhistorisk lämning.

Rekommendation gällande övriga egenskapstyper: Fornlämning.

Kommentar:

Eldpallar/härdpallar bedöms vanligen som sentida, dvs. tillkomna 1850 eller senare. Om samband kan påvisas med en verksamhet som startat innan 1850, t.ex. ett fiskeläge, äldre gårdar eller boplatser, bedöms eldpallen/härdpallen som fornlämning.

Grophärdar återfinns oftast vid arkeologisk undersökning och bedöms då som fornlämning.

Härdar med (och utan) stenskoning bedöms vanligen som fornlämning, dock inte om de har lösa, ytligt liggande stenar, kol i markytan eller är cirkelrunda.

Härdar som utgörs av en skärvstenspackning utan stenskoning förekommer vanligen på förhistoriska boplatser och bedöms som fornlämning. Även härdar bestående av två parallella stenrader bedöms som fornlämning.

Hög

Definition: Förhistorisk gravanläggning med markerat välvd profil och övertorvad yta som till större delen är uppbyggd av sand eller jord.

Kommentar: Enstaka till talrika stenar kan synas i ytan. Formen är oftast rund.

När anläggningens längd utgör minst dubbla bredden och dess långsidor är parallella, eller närmast parallella, används egenskapsvärdet långhög. Jfr Röse.

Egenskapstyp: Form

<i>Egenskapsvärde:</i>	Kvadratisk Långhög Oregelbunden Oval Rektangulär Rund Övrig
------------------------	---

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Industri övrig

Definition: Lämning efter mindre tillverknings- och produktionsanläggning.

Lämningstypslistan

Kommentar: Omfattar olika husgrunder, avfallshögar, gropar, bryggor, ugnsröster m.m. Avser lämningar som inte omfattas av andra lämningstyper, t.ex. Kemisk industri, Livsmedelsindustri, Stenindustri, Textilindustri. Jfr även Dammvall, Dike/ränna, Glasindustri, Kalkugn, Kolningsanläggning, Kraftindustri, Pappersindustri, Tegelindustri, Träindustri.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter *industri övrig* kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. För att rekvisitet äldre tiders bruk ska vara uppfyllt måste lämningen representera en typ av tillverkning eller produktion som inte förekommer idag.

Järnåldersdös

Definition: Förhistorisk gravanläggning av mindre storlek (jfr Stenkammargrav), bestående av resta hällar eller block som bildar ett rum.

Kommentar: Vanligen bestående av tre hällar med en sida öppen. Takhäll kan förekomma. Förekommer huvudsakligen i Sydsverige (Götaland).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Kalkugn

Definition: Ugnslämning efter kalkbränning.

Kommentar: Vanligen rest efter t.ex. uppmurad ugnspipa eller fältugn. Ibland förekommer slagghögar intill ugnsröster. Kalkbrott registreras under Brott/täkt.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter kalkugn bedöms inte som fornlämning om den tillkommit 1850 eller senare. De gotländska kalkugnarna kan oftast dateras från medeltid till 1600- och 1700-tal och bedöms generellt som fornlämningar. Större kalkugnar/kalkindustrier, t.ex. de belägna på eller invid platåbergen i Västergötland, som använts in i sen tid, bör det vara möjliga att datera till före eller efter 1850. Små kalkugnslämningar, s.k. fältugnar, kan vara tillkomna 1850 eller senare.

Kanal

Definition: Lämning efter anlagd farled.

Kommentar: Avser konstgjorda farleder som grävts mellan naturliga vattenvägar eller förbi svåra vattenpassager. Jfr Dike/ränna.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter kanal bedöms inte som fornlämning om den tillkommit 1850 eller senare.

Kanalmärke

Definition: Avståndsmarkering utmed anlagd farled.

Kommentar: Kanalmärken består av en rest sten med en avståndsangivelse inhuggen.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Kanalmärke bedöms inte som fornlämning om den tillkommit 1850 eller senare.

Kemisk industri

Definition: Lämning efter anläggning som använts för framställning av kemiska produkter.

Kommentar: Trankokerilämningar registreras under Livsmedelsindustri eftersom sillsalterier och trankokerier ofta varit samlade på en plats och det kan vara svårt att särskilja spåren efter de olika momenten i hanteringen av sillen. Beckgrytor består av en kallmurad stenkonstruktion att ställa en järngryta i. Tjära kokades upp i järngrytan och därigenom fick man ner vattenhalten. Lämningar efter alunbruk, benstampar, krutstampar, pottasketillverkning och salpetersjuderier kan bl.a. bestå av husgrunder, ugnar/eldstäder, avfallshögar, hjulgravar. Tjárdalen och tjärgropen är i princip uppbyggda på samma sätt och består av en konisk tratt uppbyggd av timmer, stenblock och i sen tid av plåt. Skillnaden är att tjärgropen är nedgrävd i marken och tjárdalen är anlagd ovan mark. Tjårhällen består av en berghäll med ristade rännor för tjärens transport till ett uppsamlingskar. Tjärstenen är en flat sten med ristade rännor och centralt på stenen finns ett hål genom vilket tjäran rinner till uppsamlingskaret. Tjärbränningen gjordes i en oppochservänd gjutjärnsgröta. Tjårmila är en stenkonstruktion med underliggande håla för uppsamlingskar. På stenkonstruktionen restes tjårmila. Tjårmyrmila anlades på en botten av plankor ute i en myr. Under plankorna fanns en näverklädd grop för uppsamling av tjäran. Tjårränna är anlagd i en sluttning och består av en ränna med omgivande vallar samt en grop för uppsamling av tjära. Tjårugn består av ett inre stensatt rum i vilket törveden staplas, omgivet av ett stensatt yttre rum där eldningen sker. Från senare delen av 1800-talet och första delen av 1900-talet finns exempel på omfattande tjårframställning i s.k. tjårfabriker. Lämningarna kan t.ex. bestå av husgrunder, ugnrester, stubbupplag och järnvägsräls.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärde:

Alunbruk
Beckgryta
Benstamp
Krutstamp
Pottasketillverkning
Salpetersjuderi
Tjårdal/tjärgrop
Tjårfabrik
Tjårhäll/tjärsten
Tjårmila
Tjårmyrmila
Tjårränna
Tjårugn
Övrig

Lämningstypslistan

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande Alunbruk, Pottasketillverkning och Salpetersjuderi:

Fornlämning.

Rekommendation gällande övriga egenskapsvärden:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar:

Både pottasketillverkning och salpetersjuderi är ålderdomliga verksamheter som pågått fram till mitten av 1800-talet. Flertalet alunbruk tycks ha tillkommit på 1600- och 1700-talen.

Övriga egenskapstyper kan bedömas som fornlämning om de kan antas ha tillkommit före 1850. Då bör belägg för antagandet om tillkomsttiden finnas.

Kloster

Definition. En eller flera lämningar eller ruiner efter bl.a. klosterkyrka, bostads- eller ekonomibyggnader, dammar m.m.

Kommentar: Ett kloster utgjordes av en eller flera byggnader för en från omvärlden avskild religiös gemenskap för munkar eller nunnor under medeltiden. Klostren hade varierande utformning, från en klosterkyrka omgiven av enklare byggnader till muromgärdade större byggnadskomplex som fungerade som ett självförsörjande samhälle.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Kokgrop

Definition. Grop med tät stenpackning av företrädesvis skörbränd sten.

Kommentar: I norra Sverige används termen för gropar med sot och kol mellan och under stenarna. Det uppgrävda materialet återfinns ofta som en vall vid eller omkring gropkanten. Ibland finns skörbränd sten även i vallen. I södra Sverige och vid arkeologiska undersökningar används termen ofta för gropar med tät packning av skörbränd sten men utan sot och kol. Dock förekommer ibland en tunn sotlins mot botten av gropen. Jfr Boplatsgrop, Boplatsvall, Fångstgrop.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

- Kvadratisk
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Kolningsanläggning

Definition: Lämning efter framställning av träkol.

Kommentar: Avser lämning efter framställning av träkol i grävd grop (kolningsgrop), i kolmilor (resmila och liggmila) och i ugnar för industriell kolning av trä. Kolningsgropar kan vara fångstgropsliknade, vid provstick påträffas dock kol- eller sotlager. Kolbottens form är rund om den utgör en lämning efter resmila och rektangulär eller kvadratisk om den utgör en lämning efter liggmila. Lämning efter kolarkoja registreras under Husgrund, historisk tid (kolning).

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde: Kvadratisk
Oregelbunden
Oval
Rektangulär
Rund
Övrig

Egenskapstyp. Typ

Egenskapsvärde: Kolbotten liggmila
Kolbotten resmila
Kolbotten obestämd
Kolningsgrop
Kolugn
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande kolningsgrop:

Fornlämning.

Rekommendation gällande övriga egenskapsvärden:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar:

Kolningsanläggning kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. Då bör belägg för antagandet om tillkomsttiden finnas.

Kolning i resmila och liggmila har förekommit in på 1900-talet i landet.

Kompassros/väderstreckspil

Definition: Ristad figur eller lagda stenrader, som anger väderstreck.

Kommentar: Väderstrecksplar är ofta av enklare utförande och utgör oftast norrpilar av i rad lagda stenar.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Ristad
Stenlagd

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Lämningstypslistan

Kraftindustri

Definition: Lämning efter anläggning för omvandling av primärenergi till elektricitet.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Uppfyller aldrig rekvisitet äldre tiders bruk och kan därför aldrig bedömas som fornlämning.

Kvarn

Definition: Lämning efter anläggning för malning av (främst) säd.

Kommentar: Avser lämningar efter vattendrivna kvarnar och väderkvarnar, och innefattar grunder, vattenrännor, kvarnstenar m.m.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Hjulkvarn
Skvaltkvarn
Väderkvarn
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Hjulkvarnar och andra större och viktigare kvarnar kan ofta dateras med hjälp av historiska kartor eller andra skriftliga källor till före 1850 och bedöms då som fornlämning. Lämningar efter skvaltkvarnar är ofta svårdaterade och kan vara mycket skadade av islossning, vårflooder etc. Lämningar efter skvaltkvarnar kan dock bedömas som fornlämning. Då bör belägg för antagandet om tillkomsttid finnas.

Kyrka/kapell

Definition: Ruin eller grund efter kyrka eller kapell.

Kommentar: Övergivna kyrkobyggnad eller kapell med alltjämt stående väggar och tak skall inte registreras i FMIS.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter en kyrka eller ett kapell som tillkommit 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning.

Kyrkstad

Definition: Lämningar efter bebyggelse som använts vid regelbundet återkommande gudstjänstbesök och för handel i samband med detta.

Kommentar: Kyrkstäder förekommer i Norrland och byggdes av sockenborna i anslutning till en kyrka eller ett kapell för att nyttjas vid kyrkibesök, marknader, sockenstämmor, ting eller skatteuppbörd. Bebyggelsen var ofta tät och bestod av stugor och/eller kåtor för övernattnings samt bodar och stall. Kan indikeras av kulturlager, husgrunder eller andra lämningar. Jfr Samlingsplats.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Kåta

Definition: Lämning efter traditionell samisk byggnad eller avgränsad golvyta för sådan byggnad.

Kommentar: Avser förfallna byggnader eller "grund" efter byggnad, där golvytans storlek antingen kan ses med hjälp av en begränsande vall eller stenring, eller uppskattas med hjälp av en eller två härdarmars längd. Omfattar olika typer av kåtor, bl.a. klykstångskåta och bågstångskåta men även skogssamernas timrade kåtor. Vanligen har kåtorna en härd i mitten. Kåtor utan härd har sannolikt nyttjats som förråd eller för djurhållning (vanligen getter). Jfr Stalotomt.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

- Härd med härdarm
- Kvadratisk
- Mångkantig
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter kåta som tillkommit 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning.

För att bedömas som varaktigt övergiven får inga virkesrester finnas på eller invid en lämning efter en tält- eller torvkåta, då detta kan antyda att kåtan är tänkt att byggas upp igen. Dock kan lämningar efter s.k. åskåtor och timmerkåtor bedömas som varaktigt övergivna även om mindre timmerrester finns. Härd med härdarmar utgör rest av en kåta och bedöms som fornlämning.

Källa med tradition

Definition: Källa med tradition om källkult eller källa till vilken sägen eller namn är knutet.

Kommentar: Man har druckit ur, tvättat sig eller offrat i källan. Offren bestod vanligen av metallbitar, mynt eller nålar. Samma källa kan ha använts i olika syften under lång tid. En speciell grupp är pilgrimskällorna, främst s.k. Sankt Olofskällor, som bl.a. återfinns längs pilgrimslederna till Nidaros (Trondheim). Jfr Brunn/kalkkälla.

Egenskapstyp: Typ (flervärd)

Egenskapsvärde:

- Hälso
- Midsommar/trefaldighet
- Offer
- Pilgrim

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om det kan antas att källan/bruket tillkommit 1850 eller senare.

Labyrint

Definition: Enskiktade stenrader lagda i spiral eller i system utgående från en oftast kornformig grundplan.

Kommentar: Flertalet labyrinter är kustbundna och har möjligen koppling till säsongsfiskeplatser. Enstaka labyrinter återfinns i förhistoriska miljöer.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

Korsformig
Spiralformig
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Livsmedelsindustri

Definition: Lämning efter anläggning för livsmedelsförädling.

Kommentar: Avser även trankokerilämningar eftersom sillsalterier och trankokerier ofta varit samlade på en plats och det kan vara svårt att särskilja spåren efter de olika momenten i hanteringen av sillen. Exempel på lämningar är olika husgrunder, grumsdammar, avfallshögar, gropar och bryggor.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärde:

Saltsjuderi
Sillsalteri/Trankokeri
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande egenskapsvärdena Saltsjuderi och Sillsalteri/Trankokeri: Fornlämning.

Rekommendation gällande egenskapsvärdet Övrig:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Bedöms som fornlämning om anläggningen kan antas ha tillkommit före 1850. Under egenskapsvärdet Övrig återfinns ofta lämningar efter brännerier, vilka mestadels tillkommit 1850 eller senare.

Luftfarkost

Definition: Lämning efter flygplan eller annan luftburen farkost som används för transport av människor, varor och vapen. (Lämningstypen tidigare benämnd Flygplan.)

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter luftfarkost kan bedömas som fornlämning om det kan antas att luftfarkosten förlit före 1850.

Lägenhetsbebyggelse

Definition: Lämningar efter mindre bebyggelseenhet (jordbruksenhet), som inte skattlagts.

Kommentar: Lämningarna kan bestå av husgrunder, kulturlager eller andra anläggningar.

Egenskapsvärdet torp används för bebyggelseenhet på enskilt ägd mark där nyttjanderätten upplåtits till torparen som avlöning mot fullgörande av vissa arbetsuppgifter. Många enheter som ursprungligen anlades som torp utvecklades och skattlades senare som självständiga fastigheter. Lämningar efter sådana bebyggelseenheter registreras inte under lämningstypen Lägenhetsbebyggelse utan skall föras till Bytomt/gårdstomt.

Egenskapsvärdet Backstuga används för lämningar efter enkel bebyggelse på allmän mark. Egenskapsvärdet Övrig används bl.a. för malm- och tåbebyggelse samt när typ inte är känd.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Backstuga
Torp
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Lämning efter lägenhetsbebyggelse som kan antas vara tillkommen 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning. Lägenhetsbebyggelse med kvarstående byggnader anses inte uppfylla rekvisitet "varaktigt övergiven" och bedöms därför aldrig som fornlämning. Dessa ska inte registreras i FMIS.

Metallindustri/järnbruk

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med lämningar efter industriell anläggning för metallframställning och/eller metallförädling.

Kommentar: Avser lokaler där metallförädlingen varit det primära men där denna verksamhet kan ha dragit till sig annan verksamhet. Spår efter andra verksamheter kan t.ex. omfatta lämningar efter såg och kvarnlämningar. Ibland finns lämningar efter gemensamhetsbyggnader såsom skola och handelsbod. Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter. Avser inte lämningar efter enbart verksamhet kring hammare (jfr Hammare/smedja, Hammarområde) eller kring ugn för framställning av metall (jfr Hyttlämning, Hyttområde). Jfr även Hytt- och Hammarområde.

Ingående lämningstyper: Bergshistorisk lämning övrig, Dammvall, Dike/Ränna, Hammare/smedja, Husgrund, förhistorisk/medeltida, Husgrund, historisk tid, Hyttlämning, Industri övrig, Kvarn, Park-/trädgårdsanläggning, Slott/herrgård.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning

Kommentar: Lämningar efter metallindustri/järnbruk bedöms inte som fornlämning om det kan antas att industrin/bruket tillkommit 1850 eller senare. Inga kvarstående byggnader får finnas kvar för att rekvisitet "varaktigt övergivet" ska anses vara uppfyllt.

Se även antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Militär anläggning övrig

Definition: Sentida militär anläggning som inte kan föras till andra lämningstyper.

Kommentar: Avser t.ex. stridsvagnshinder, lämning efter luftvärnstorn o.dyl. Jfr Stridsvärn.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning då lämningstypen avser anläggningar som tillkommit 1850 eller senare.

Militär mötesplats

Definition: Plats där den indelta armén, beväringarna och de värvade förbanden regelbundet träffades för övningar.

Kommentar: Avser t.ex. exercisplats, lägerplats, kampementsplats, vapensynsplats.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Rekommendationen avser välbevarade mötesplatser utan sentida påverkan.

Minnesmärke

Definition: Minnesmärke i trä, sten eller metall eller minnesinskrift efter historisk person eller särskild händelse.

Kommentar: Avser minnesstenar, träkors, stenkors eller ringkors, med minnesinskrift. Avser även vattenståndsmärken med angivet årtal samt vissa stenrosen/rösningar. Det fåtal vattenståndsmärken som utgörs av inslagna dubbar hör också till denna lämningstyp. Avser även t.ex. ordensmärke, ringarsten, gårdssten.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

- Minnessten
- Minnestavla
- Minneskors
- Stenrose/rösning
- Vattenståndsmärke
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: De medeltida stenkorsen (på Gotland) bedöms generellt som fornlämning. Minnesstenar och minnestavlor kan sällan betraktas som "lämningar". Undantagsvis kan äldre minnesstenar som rests samtidigt med händelsen den berättar om, bedömas som fornlämning. Även minneskors som rests till åminnelse av människor som förolyckats eller mördats kan bedömas som fornlämning om de tillkommit före 1850.

Naturföremål/-bildning med tradition

Definition: Naturföremål eller naturbildning till vilket ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet.

Kommentar: Barktäkter kan identifieras genom de horisontella knivrist som vanligen syns i tåktens övre och nedre del. Bläckning med ristningar registreras som lämningstypen Ristning, medeltid/historisk tid. Jfr Källa med tradition, Plats med tradition, Offerplats, Offerkast.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

- Barktäkt
- Bläckning
- Grotta
- Jättegryta
- Jättekast/flyttblock
- Tandvårkstall

Ättestupa
Övrigt

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande egenskapsvärdena Barktäkt och Bläckning:

Övrig kulturhistorisk lämning.

Rekommendation gällande övriga egenskapsvärden:

Fornlämning.

Kommentar:

Naturbildning är fornlämning om ålderdomligt bruk, sägner eller märkligt historiskt minne kan knytas till densamma. Även lämning efter äldre folklig kult är fornlämning.

Barktäkter och bläckningar kan bedömas som fornlämning om de kan antas vara tillkomna före 1850. Sådana lämningar är dock svåraterade. Då kan samband med viste, fäbod eller annan bebyggelse vara avgörande för bedömning av tillkomsttid.

För ytterligare uppgifter kring barktäkter och bläckningar hänvisas till Bergman, Ingela: *Kulturspår i träd*.

Anvarat nr 1. Silvermuseet 2011.

Offerkast

Definition: Samling av sten eller ris och kvistar som tillkommit efter hand vid platsen för en särskild händelse, t.ex. platsen för ett påstått brott eller för en olycka.

Kommentar: Den förbipasserande kastade en sten eller pinne på platsen för sin välgång och för att blidka gengångare. De s.k. döingerösen på västkusten registreras under lämningstypen Begravningsplats enstaka (övrig).

Egenskapstyp: Material

Egenskapsvärde: Ris
Sten

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Offerkast bedöms inte som fornlämning om det kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Offerplats

Definition: Plats för offer.

Kommentar: T.ex. samiska offerplatser med ben-, metall- och andra depositioner samt sejtar.

Avser även förhistoriska offerplatser. Här ingår inte sådana som är inordnade under Källa med tradition eller Offerkast. Jfr även Plats med tradition.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har sannolikt alltid tillkommit före 1850.

Område med fartyglämningar

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område i vatten eller på land med minst två fartyglämningar.

Kommentar: Avståndet mellan fartyglämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Lämningstypslistan

Ingående lämningstyper: Fartygs-/båtlämning

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Bedöms som fornlämning om fartygs-/båtlämningarna förlist före 1850. För att bedömas som fornlämning måste lämning och position säkerställas, dvs. det måste vara säkerställt att lämningar finns på platsen och positionen måste vara angiven med rimlig felmarginal.

Område med flottningsanläggningar

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område med lämningar och spår efter timmerflottning.

Kommentar: För att termen Område med flottningsanläggningar ska få användas måste Flottningsanläggning ingå i området. Antalet lämningar måste vara minst två och avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Flottningsanläggning, Dammvall, Hamnanläggning, Husgrund, historisk tid

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Bedöms som fornlämning om anläggningarna kan antas ha tillkommit före 1850.

Område med fossil åkermark

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med olika typer av åkerbrukets lämningar.

Kommentar: Termen används för områden där lämningar av fossil åker är den dominerande lämningstypen men inom dessa områden kan även t.ex. lämningar efter hägnadssystem förekomma. Antalet lämningar måste vara minst två och avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Hägnad, Fossil åker, Röjningsröse

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Se antikvarisk bedömning för den ingående lämningstypen Fossil åker.

Område med militära anläggningar

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område med minst två lämningar efter militär verksamhet.

Kommentar: Avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Militär anläggning övrig, Militär mötesplats, Husgrund, historisk tid, Stridsvärn.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Se antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Område med skogsbrukslämningar

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område med minst två lämningar efter skogsbruk.

Kommentar: Avståndet mellan lämningarna bör inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Husgrund, historisk tid, Kemisk industri, Kolningsanläggning,

Naturföremål/-bildning med tradition.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Område med skogsbrukslämningar kan bedömas som fornlämning om det kan antas ha tillkommit före 1850. Säkra belägg för de ingående lämningarnas tillkomsttid bör då finnas. Se även antikvarisk bedömning för de ingående lämningstyperna.

Pappersindustri

Definition: Lämning efter anläggning som använts vid pappersframställning.

Kommentar: Kan utgöras av husgrunder, dammvallar, vattenrännor m.m.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Pappersindustri bedöms som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850.

Park-/trädgårdsanläggning

Definition: Medvetet utformat område avsett för promenader och rekreation eller enskilda anläggningar som ingår i ett sådant område.

Kommentar: Avser parker och trädgårdar som inte längre är i bruk och som inte vårdas för sitt ursprungliga ändamål. Bland lämningarna kan ingå skulpturer samt rester efter gång- och körvägar, kanaler, dammar, rabatter, fontäner, paviljonger m.m.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Lämning efter park/trädgård kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. För att bedömas som varaktigt övergiven får inte parken/trädgården brukas eller vårdas som park/trädgård, utan ska i princip ha övergått till annan markanvändning.

Plats med tradition

Definition: Plats till vilken ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet.

Kommentar: Är bruket, traditionen, namnet etc. knutet till en naturbildning på platsen, används i stället Naturföremål/-bildning med tradition. Jfr även Offerplats, Källa med tradition.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan aldrig bedömas som fornlämning. (Finns inte uppräknad bland kategorier i 2 kap. 1§ KML.)

Rengärda

Definition: Rund, eller närmast rund, inhägnad (hage), avsedd för skiljning, mjölkning, kalvmärkning och slakt inom renskötsel.

Kommentar: Ibland förekommer öppningar mot mindre sidobås på utsidan (s.k. kontor). Träd med märken efter rep, bindpinnar m.m. kan ingå. Jfr Hägnad.

Lämningstypslistan

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Varaktigt övergiven rengärda kan bedömas som fornlämning om den tillkommit före 1850. Det kan vara svårt att avgöra huruvida en rengärda är varaktigt övergiven eller ej. En rengärda som bedöms som fornlämning bör vara av ålderdomlig konstruktion med rester efter hägnader av sten, ris, stockar eller liknande. Rengårdor med trärester kan dock vara tillkomna 1850 eller senare och rengårdor med stenkonstruktioner kan fortfarande vara i bruk. Eventuellt kan en kontroll med aktuell sameby vara nödvändig.

Renvall

Definition: Yta med tydlig påverkan av renskötsel.

Kommentar: Inom ytan har renar samlats för mjölkning m.m. Kan synas som en vegetationsförändring, framkallad av intensiv trampning och gödsling, men har sällan tydlig avgränsning. Träd med spår efter rep och bindningar kan finnas.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Renvall som tillkommit före 1850 kan bedömas som fornlämning. Vallen bör då höra samman funktionellt, kronologiskt och rumsligt med viste eller område med härdar, stalotomter eller kåtatomter som bedöms som fornlämning.

Ristning, medeltid/historisk tid

Definition: Ristningar från historisk tid, bl.a. i träd, på hus, i berghällar och på stenar.

Kommentar: Avser huvudsakligen fåbodristningar samt ristningar vid torp och gårdar, på bodar eller kåtor samt ristningar i klippor, vid gamla hamnlägen eller i annan maritim miljö. Enstaka ristningar av dessa typer, t.ex. en del fåbodristningar, kan dateras till medeltid. Ristningar med runor registreras under Runristning, gäller även ristningar med dalrunor. Ristningar med kompassros eller väderstreckspil registreras under lämningstyp Kompassros/väderstreckspil. Jfr även Bildristning, Hällristning.

Egenskapstyp: Belägenhet

Egenskapsvärde:

	På block/fast häll
	På trä
	På träd

Egenskapstyp: Typ (flervärd)

Egenskapsvärde:

	Bild/symbol
	Text
	Årtal/siffror
	Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Ristning, medeltid/historisk tid bedöms inte som fornlämning om den kan antas ha tillkommit 1850 eller senare. Ristningar kan ibland dateras genom inristade årtal, annars kan samband med t.ex. en fåbod eller ett viste, vara avgörande för bedömning av tillkomsttid. Ristningar med enstaka bokstäver eller tecken bedöms sällan som fornlämning.

Runristning

Definition: Runristning i sten eller annat material.

Kommentar: Avser såväl förhistorisk som medeltida runristning i rest sten eller på block, på berghäll, tidigmedeltida gravhällar och eskilstunakistor med runor, runristning i annat material än i sten, t.ex. i puts på kyrkor, samt historiska och sentida runristningar.

Vikingatida runristningar är ofta minnesinskrifter, vanligen efter döda anförvanter.

Runinskriften har som regel ordnats i band, vilka ofta formats som utdragna djurkroppar med huvud, fötter och svans. Ristningsytan pryds ofta av kors och djuornamentik. Ibland har runristningarna också utsmyckats med mer komplicerade bildframställningar. Äldre, urnordiska, runristade stenar saknar oftast ornamentik och har texten ordnad i vågräta eller lodräta rader. Tidigmedeltida gravhällar och eskilstunakistor med runor ges egenskapsvärdet "I gravkontext". Tidigmedeltida gravhällar och eskilstunakistor utan runor registreras under lämningstypen Gravvård. Jfr Bildristning, Ristning, medeltid/historisk tid, Gravvård.

Egenskapstyp: Belägenhet

Egenskapsvärde:

	På block/fast håll
	I gravkontext
	Runsten
	Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Runristning som kan antas ha tillkommit 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning. Lämningstypen avser även t.ex. liljestenar, stavkorshällar, eskilstunakistor och andra tidigkristna gravmonument/-hällar med runor. Dessa bör generellt bedömas som fornlämning. Runristning belägen på dopfont eller annat föremål i en kyrka bör inte bedömas som fornlämning eftersom föremålen utgör delar av kyrkans inventarier.

Röjningsröse

Definition: Stensamling som uppkommit genom röjning, i regel för odling men ibland även för annan verksamhet.

Kommentar: Röjningsröseområden (på vissa håll kallade hackerörsområden) registreras under lämningstypen Fossil åker (Röjningsröseområde).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Om röjningsröset ingår i fossil åkermark eller annan lämning som bedömts som fornlämning bedöms även röjningsröset som fornlämning. Röjningsrösen har brukats in i sen tid och bedöms inte generellt uppfylla rekvisitet äldre tiders bruk.

Röse

Definition: Förhistorisk gravanläggning med markerat välvd profil, uppbyggd av stenar utan synlig inblandning av sand eller jord.

Kommentar: Ytan är inte övertorvad men kan ha en naturlig moss-, ris- eller örtvegetation. När anläggningens längd utgör minst dubbla bredden och långsidorna är parallella eller närmast parallella används egenskapsvärdet långröse. Jfr Hög.

Lämningstypslistan

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde: Kvadratisk
Långröse
Oregelbunden
Oval
Rektangulär
Rund
Skeppsformig
Övrig

Egenskapstyp: Fyllning

Egenskapsvärde: Med rödockra

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Rösning

Definition: En eller flera uppresta eller upplagda stenar som kan ha fungerat som riktmärke eller liknande.

Kommentar: Vissa rösningar kan ha haft flera funktioner. De är vanligt förekommande i fjällområdet, i samiska miljöer, men finns även i andra delar av landet. Avser t.ex. topprösen, markeringar för gömmor, gravplatser och heliga platser. Avser inte lämningar som hör till lämningstyperna Gränsmärke, Färdväg eller Minnesmärke, inte heller markeringar som kan antas ha lagts upp av turister i senare tid.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Rösning kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850.

Samlingsplats

Definition: Plats där människor har samlats för gemensamma aktiviteter.

Kommentar: Avser plats för sammankomst för lagstiftning och rättsskipning, plats för regelbundet återkommande handel, samt t.ex. dans- och lekarplatser. Avser inte stående tingshus. Jfr Kyrkstad, Militär mötesplats.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Marknadsplats
Tingsplats
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation gällande egenskapsvärdena Marknadsplats och Tingsplats: Fornlämning.

Rekommendation gällande egenskapsvärdet Övrig: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: För att bedömas som fornlämning bör samlingsplatsen vara belagd genom skriftliga källor, säkra traditionsuppgifter, kulturlager eller synliga lämningar. Dans- och lekarplatser (egenskapsvärdet Övrig) brukar vanligen inte bedömas som fornlämning.

Sjömärke

Definition: Anläggning eller markering för vägledning av sjöfart, riktmärken för fiske etc.

Kommentar: T.ex. stensamlingar efter raserade båkar, kummel (s.k. stenkärringar eller vardar/valar) eller målade markeringar på bergvägg. Fyrlämningar och fyrplatser hör till en separat lämningstyp.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Sjömärke kan bedömas som fornlämning om det kan antas ha tillkommit före 1850. Sjömärket bör dock ha varit av viss betydelse, dvs. ha använts för allmän sjöfart längs en segelled, för bedömning som fornlämning.

Skåre/jaktvärn

Definition: Skydd som använts att gömma sig i vid jakt på främst fågel eller säl.

Kommentar: En skåre är vanligen konstruerad som en "skärm" av sten och/eller ris och är ibland även kallmurad. Den är vanligen utformad som en helt eller delvis sluten cirkel, men kan också vara bågformig och har ofta en försänkning innanför skyddet.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan bedömas som fornlämning om det kan antas att den tillkommit före 1850. Lämningstypen är ofta svårdaterad och bedöms sällan som fornlämning. Samband med t.ex. en plats för säljakt kan vara avgörande för bedömningen.

Skärvestenshög

Definition: Anhopning av skärvig och skörbränd sten, sotig jord och avfall av olika slag (keramikfragment, ben, kol etc.).

Kommentar: Förekommer framförallt i bronsåldersmiljöer. Då skärvestenen förekommer som flacka anhopningar på marken (som "mattor") eller som utspridda förekomster registreras dessa som Boplats (Skärvesten). Kokstenshög är en äldre term för skärvestenshög.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Slagfält

Definition: Plats där slag utkämpats.

Kommentar: Avser t.ex. platsen för slaget vid Visby 1361, slaget vid Stångebro 1598 m.fl.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Slagfält har ofta omfattat mycket stora ytor på land eller på vatten, ytor som kan innehålla fynd men sällan utgör lämningar. Om lämningar efter speciella konstruktioner finns, t.ex. stridsvärn eller gravar/begravningsplatser, bedöms dessa som fornlämning (men ska registreras i FMIS under relevant

Lämningstypslistan

lämningstyp men med hänvisning till att lämningen har samband med slagfältet xxx).

Slott/herresäte

Definition: Lämning efter större huvudbyggnad med kringanläggningar. Avser kungliga eller (mera vanligt) frälseägda byggnader men även större karaktärsbyggnader som inte ägts av kung eller frälse.

Kommentar: Avser lämningar efter bl.a. slott och herresäten med flygelbyggnader m.m. Ytterligare exempel är lämningar efter säterier, herrgårdar och kungsgårdar.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om slottet/herresätet antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Smideslämning

Definition: Lämning efter småskalig smidesverksamhet. Jfr Hammare/smedja.

Kommentar: T.ex. smidesgrop, smideshärd eller gårdssmedja.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Grund/ässja
Smidesgrop/smideshärd
Slagg/slaggvarp
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Smideslämning bedöms som fornlämning om det kan antas att verksamheten tillkommit före 1850. Smideslämningar kan vara mycket gamla och hittas ofta vid arkeologiska undersökningar.

Smidesområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område med minst två lämningar efter smidesverksamhet.

Kommentar: Jfr Hammarområde. Avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Smideslämning, Kolningsanläggning

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Se även antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Småindustriområde

Sammansatt lämningstyp

Definition: Område med olika lämningar efter småskalig industriell verksamhet.

Kommentar: Avser lämningar efter verksamheter av lågteknologisk karaktär.

Lokaliseringen har ofta styrts av tillgång till vattenkraft. Ett exempel är ett område med lämningar efter kvarn, såg och vadmalsstamp samt dammvallar och husgrunder. Ett annat exempel är ett område med kalkugnsrester, husgrunder och avfallshögar samt kalkbrott. Antalet lämningar måste vara minst två och avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter.

Ingående lämningstyper: Brott/täkt, Dike/ränna, Kalkugn, Kolningsanläggning, Kraftindustri, Kvarn, Träindustri, Dammvall, Industri övrig, Textilindustri, Husgrund, historisk tid

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Se även antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Spärranordning

Definition: Spärr uppförd under vatten.

Kommentar: Spärranordningen har blockerat och skyddat farleder och hamnar/handelsplatser samt utgjort komplement till befästa anläggningar. Kan utgöras av palissader eller pålverk, sammanhängande kistkonstruktioner, stenvallar eller stenfyllda båtar som sänkts på rad i vattendrag. Ibland har spärranordningen kombinerats med en s.k. flytbom på vattenytan, dvs. hopkedjade timmerstockar på rad. Jfr Fångstanläggning övrig.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stadsbefästning

Definition: System av bastioner, murar, jordvallar och vallgravar som omger ett stadsområde.

Kommentar: Avser lämningar från 1500-talet till 1700-talets slut. (Jfr Stadsvall/stadsmur).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stadslager

Definition. Kulturlager i miljöer av stadskaraktär (städer, köpingar, vissa handelsplatser).

Kommentar: Lagren innehåller avfall från hantverk, matberedning, rester efter övergiven bebyggelse och andra aktiviteter. Kulturlager på förhistoriska boplatser registreras under lämningstypen Boplats (Kulturlager).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Stadslager som kan antas ha tillkommit 1850 eller senare bedöms inte som fornlämning.

Stadsvall/stadsmur

Definition: En sten- och/eller jordvall, stenmur eller ett dike/vallgrav som omger ett stadsområde, handelsplats eller annan miljö av stadskaraktär.

Kommentar: Avser förhistoriska och medeltida lämningar. (Jfr Stadsbefästning.)

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Lämningstypslistan

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stalotomt

Definition: Byggnadslämning oftast med försänkt golvyta och med omgivande uppbyggd vall.

Kommentar: Förekommer i fjällområdet. Stalotomter är ofta ovala (eller rektangulära med svagt utsvängda sidor) och har oftast en härd i mitten. Förekommer ofta flera på rad och ibland med gemensam vall. Vanligen kan stalotomten skiljas från kåtatomten genom sin tydligt försänkta golvyta. Stalotomter har ingen markerad ingång i den omgivande vällen. Jfr Kåta.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde:

- Kvadratisk
- Oregelbunden
- Oval
- Rektangulär
- Rund
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stenindustri

Definition: Lämning efter industriell framställning av stenprodukter.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärde:

- Makadamslagningsplats/-sten
- Skurvandring/Skurverk
- Stenhuggeri
- Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Stenindustrilämning som tillkommit före 1850 bedöms som fornlämning under förutsättning att lagens rekvisit är uppfyllda. Skurverk av ålderdomlig typ (efter äldre tiders bruk), vanligen hästdrivna, bedöms som fornlämning, medan vinddrivna skurverk kan antas vara tillkomna efter 1850 och bedöms då som övrig kulturhistorisk lämning.

Stenkammargrav

Definition: Förhistorisk gravanläggning (megalitgrav) bestående av en gravkammare med väggar och tak av hällar eller block.

Kommentar: Dösens öppning flankeras ibland av två ingångsstenar som bildar en kort, ej övertäckt, gång. Gånggriftens kammare är avlång och en täckt gång ansluter till kammaren. Med hällkista avses en större, rektangulär gravkammare av senneolitisk typ avsedd som kollektivgrav, inte mindre kistor i rösen eller stensättningar. Ibland förekommer indelning i två eller tre rum. Hällkistan särskiljs från lämningstypen Begravningsplats enstaka (Hällgrav/stengrav) bl.a. genom sin storlek och genom den

geografiska utbredningen. Gravarna kan omges eller täckas av en överbyggnad bestående av en hög, ett röse eller en stensättning. Jfr Järnåldersdös, Stenkistgrav.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Dös
Gånggrift
Hällkista

Egenskapstyp: Belägenhet

Egenskapsvärde: Friliggande
I hög
I röse
I stensättning
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stenkistgrav

Definition: Förhistorisk gravanläggning av oftast kantställda stenar/hällar som bildar ett rektangulärt rum av mansstorlek eller mindre.

Kommentar: Täckhällar kan förekomma. Gravtypen saknar omgivande anläggning och är helt eller delvis nedgrävd i marken. Avser inte hällkistor, kistor i rösen eller hällgravar/stengravar. Jfr Begravningsplats enstaka, Runristning (i gravkontext), Stenkammargrav.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stenkrets

Definition: Förhistorisk gravanläggning som utgörs av en krets av med jämna mellanrum resta/lagda håll- eller klumpformade stenar.

Kommentar: Egenskapsvärdet skeppssättning används för stenkretsar med likformigt svängda sidor som möts i markerat spetsiga vinklar. Domarring används för en del runda och ovala stenkretsar. De resta/lagda stenarna är alltid dominerande men en låg stensättningsliknande fyllning kan finnas inom kretsen och ibland kan en sammanbindande rad med mindre stenar vara synlig mellan de större stenarna. I undantagsfall kan de större stenarna vara lagda på tre underliggande mindre stenar. Ibland finns även en centralt placerad sten.

Egenskapstyp: Form

Egenskapsvärde: Domarring
Kvadratisk
Oregelbunden
Oval
Rektangulär
Rund

Lämningstypslistan

Skeppssättning

Triangulär

Övrig

Egenskapstyp: Konstruktion (flervärd)

Egenskapsvärde:

Klumpstenar

Resta stenar

Uppallade stenar

Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stenring

Definition: Rund eller oval ring av mer eller mindre tätt lagda stenar.

Kommentar: Förekommer ofta parvis och i anslutning till äldre samiska vistemiljöer.

Funktionen är inte helt klarlagd men en förklaring är att de använts inom offerriter.

De förekommer inte bara i fjällen utan även på berg i övre Norrland ända ner mot kusten.

Lämningarna kan likna härdar utan inre stenpackning. Skiljs från stenkrets bl.a. genom sin geografiska utbredning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Stenröjd yta

Definition: Markyta som omformats genom att stenar avlägsnats och ytan tilljämns.

Kommentar: Avser ytor som stenröjts under förhistorisk tid för, i första hand, andra ändamål än åker. Förekommer särskilt i anslutning till stensträngsområden och förhistoriska boplatser med skärvstenshögar. Avser inte röjda ytor som går att avgränsa till en åkerparcell eller som ingår i ett röjningsröseområde (Fossil åker).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: För att kunna bedömas som tillkommen under förhistorisk tid bör ett rumsligt samband finnas med annan fornlämning, t.ex. en boplatz.

Stensättning

Definition: Förhistorisk gravanläggning med flack eller svagt välvd profil.

Kommentar: En stensättning är antingen uppbyggd av stenar utan större inblandning av jord och sand (stenfylld), till större delen uppbyggd av jord och sand (övertorvad) eller består den synliga delen endast av en kantkedja el. dyl.(ofylld). På övertorvade stensättningar kan enstaka till talrika stenar synas i ytan. Skillnaden mellan en triangulär stensättning och en treudd är att treuddens sidor är konkava eller vinklade medan den triangulära stensättningen har raka sidor.

Egenskapstyp: Konstruktion

Egenskapsvärde:

Ofylld

	Stenfylld
	Övertorvad
	Övrig
<i>Egenskapstyp:</i> Form	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Kvadratisk
	Oregelbunden
	Oval
	Rektangulär
	Rund
	Skeppsformig
	Treudd
	Triangulär
	Övrig
<i>Egenskapstyp:</i> Fyllning	
<i>Egenskapsvärde:</i>	Rödockrafärgad sand
<u>Antikvarisk bedömning</u>	
<i>Rekommendation:</i> Fornlämning.	
<i>Kommentar:</i> Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.	

Stenugn

Definition: Lämning efter kallmurad ugn, anlagd utomhus, avsedd för matlagning, brödbakning eller dylikt.

Kommentar: Förekommer ofta vid kusten, men även bl.a. på fåbodrar. (Avser inte ugn som byggts inne i en byggnad.) Stenugnar i kustmiljö kallas ofta "ryssugnar".

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Stenugn kan bedömas som fornlämning om den kan antas ha tillkommit före 1850. S.k. ryssugnar bedöms generellt som fornlämning.

Stridsvärn

Definition: En mindre befästning som skall skydda soldaterna vid eldgivning.

Kommentar: Avser t.ex. pjäsvärn, skyttevärn, skyttegrav och bunker. Jfr Skåre/jaktvärn.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Kan bedömas som fornlämning om värnet kan antas ha tillkommit före 1850. Lämningstypen avser lämningar från medeltid t.o.m. 1900-talet. Lämningar av betong och järn är tillkomna efter 1850 och bedöms inte som fornlämning.

Tegelindustri

Definition: Lämning efter anläggning som använts för eller i samband med tegelbränning.

Kommentar: Avser t.ex. ruinkullar och avfallslager efter fältugnar eller grunder efter ugnshus, tegelslagerier, torklador, linbanor m.m.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Lämningstypslistan

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om industrin kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Terrassering

Definition: Anlagd avsats i sluttande eller ojämn terräng.

Kommentar: Avser anläggning med, i jämförelse med husgrundsterrass, mindre distinkt form och sannolikt varierande funktion, ofta i anslutning till skärvstenshögar, men kan även ansluta till stenröjda ytor. Jfr Husgrund, förhistorisk/medeltida och Fossil åker.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Textilindustri

Definition: Lämning efter anläggning för textilframställning eller -bearbetning.

Kommentar: Avser lämningar efter verksamhet av såväl större omfattning som för husbehov. Avser bl.a. olika husgrunder och gropar.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärde:

Linberedning
Vadmalsstamp
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Textilindustri bedöms som fornlämning om det kan antas att anläggningen tillkommit före 1850.

Tomtning

Definition: Lämning efter byggnad i form av vallar eller murar kring golvyta i marknivå eller med försänkt golvyta.

Kommentar: Avser lämningar efter strandnära byggnader av enklare karaktär i maritim miljö. Golvytan är stenröjd, flack eller skålförmig och kan innehålla kulturlager och härd. Den kan också vara rumsindelad. Jordfasta block eller bergsavsatser kan ställvis utgöra tomtningens begränsning.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om tomtningen kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

För ytterligare uppgifter bedömning av tomtningar och andra maritima lämningar se Norman, Peter: *Sjöfart och fiske*. De kustbundna näringarnas lämningar. Fornlämningar i Sverige 3. Riksantikvarieämbetet 1995.

Trålfäste/nätfäste

Definition: Uppgift om plats på havsbotten där trålar eller nät har fastnat och misstanke uppstått om att där finns lämningar efter ett förlist fartyg eller flygplan.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation:

Kommentar: Bedöms aldrig som fornlämning. Registreras i allmänhet som Uppgift om i FMIS. Om en fartygslämning eller lämning efter flygplan hittas på platsen skall registreringen i FMIS ändras till Fartygs-/båtlämning resp. Luftfarkost.

Träindustri

Definition: Lämning efter anläggning för förädling av trävaror.

Kommentar: Avser rester efter både mindre sågar och större sågverk med lämningar efter byggnader, vattenrännor, stenkistor, hjulgravar m.m. Avser även spånhyvlar.

Egenskapstyp: Verksamhet

Egenskapsvärde: Hyvel
Såg/Sågverk
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Träindustri bedöms som fornlämning om det kan antas att anläggningen tillkommit före 1850.

Uppfordringsanläggning

Definition: Lämning efter anläggning för uppforsling av malm, bergart, vatten, gråberg och personal.

Kommentar: Exempelvis hand- och hästvindar, där vandringen utgör en del av anläggningen, linspel och vattenkonster (anordning för läns-pumpning av gruva), där stångångar utgör karaktäristiska delar samt grunder och fundament efter gruvlavar och maskinhus. Lämningar efter stångångar, vilka utgår från en hjulgrav, kan bestå av stenfundament i långa linjer och fundament efter vändbrott.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde: Hjulgrav
Stånggång
Vandring
Övrig

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: För att bedömas som fornlämning bör samband finnas med gruvhål eller gruvområde som tillkommit före 1850, under förutsättning att lagens övriga rekvisit är uppfyllda.

Utgår

Används för tidigare registrerad lämning som vid förnyad bedömning inte anses ska ingå i FMIS.

Vad

Definition: Passage genom vattendrag.

Lämningstypslistan

Kommentar: Vadställen markeras ibland på land med t.ex. ett stenröse eller rest sten. För att förenkla överfarten är botten ibland stenröjd. Alternativt har man lagt dit stenar att gå på.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: För att bedömas som fornlämning bör någon form av lämning eller anläggning som tillkommit före 1850 finnas på eller invid platsen, och/eller samband med vägsträckning som tillkommit före 1850.

Vallanläggning

Definition: Förhistorisk sten- och/eller jordvall och/eller palissad, i vissa fall kombinerad med vallgrav, som helt eller delvis avgränsar ett område.

Kommentar: Vallanläggningen har inte haft försvarsfunktion, utan har mer karaktären av att utmärka ett område. Palissader har i regel inga synliga spår ovan mark utan påträffas vid markarbeten, t.ex. arkeologiska undersökningar, i form av stolphål och/eller rännor. För denna typ av anläggningar används ibland begrepp som t.ex. sarupanläggning, kultisk anläggning och borgliknande hägnad. Jfr Fornborg.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Uppfyller alltid rekvisiten och har alltid tillkommit före 1850.

Varv/slip

Definition: Lämning efter anläggning där båtar och fartyg byggts eller reparerats.

Kommentar: En slip är en bädd där mindre fartyg och båtar kan dras upp och torrsättas för reparation eller förvaring. En slip kan ingå i ett varv eller ligga för sig. Jfr Hamnanläggning och Hamnområde.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Övrig kulturhistorisk lämning.

Kommentar: Varv som uppfyller rekvisiten och som tillkommit före 1850 kan bedömas som fornlämning. Även lämning efter slip kan bedömas som fornlämning. Kronologiskt, rumsligt och funktionellt samband med annan fornlämning kan vara avgörande för den antikvariska bedömningen.

Viste

Sammansatt lämningstyp

Definition: Lokal med minst två lämningar vilka är ett resultat av bosättning. Avser lämningar i norra Sverige från främst medeltid och historisk tid.

Kommentar: Någon av följande lämningstyper måste ingå för att termen Viste ska få användas: Kåta, Stalotomt, Husgrund, historisk tid eller Härd (om den kan antas vara medeltida eller yngre). Avståndet mellan lämningarna ska inte överstiga 20 meter (i undantagsfall längre avstånd om ett funktionellt och kronologiskt samband finns mellan lämningarna).

Ingående lämningstyper: Kåta, Stalotomt, Härd, Förvaringsanläggning, Renvall, Brunn/kalkkälla, Bengömma, Hornsamling, Husgrund, historisk tid, Boplatsgrop, Naturföremål/-bildning med tradition, Stenring, Rengärda, Övrigt.

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Viste bedöms inte som fornlämning om det kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Jfr med antikvarisk bedömning för ingående lämningstyper.

Vårdkase

Definition: Uppstaplad hög av timmer, ved eller ris som kunde antändas för att t.ex. varna för annalkande fiender.

Kommentar: Tydliga spår efter vårdkasar är sällsynta. De kan utgöras av bevarade vårdkasar, rester av en vårdkasebotten eller eldskadade hållar. Ibland har vårdkase placerats på en stensamling. Som regel har vårdkasar placerats på, eller i anslutning till, bergskrön. Ibland kan även en grund efter bålvaktens stuga eller koja påträffas. Denna skall registreras under Husgrund, historisk tid (Militär).

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Bedöms inte som fornlämning om tillkommen 1850 eller senare. Enbart spår efter eldning i form av sprucket berg bedöms inte som fornlämning men i de fall namn och tradition pekar ut platsen som vårdkase kan den bedömas som fornlämning.

Vägmärke

Definition: Stenar, skyltar eller stolpar uppsatta vid allmän väg som avståndsmarkeringar eller med skriftliga uppgifter om bl.a. avstånd till en viss plats t.ex. om avståndet till närmaste gästgiveri, stad etc.

Kommentar: Milstolpar markerade hel-, halv eller kvartsmil och har ofta aktuell regents krönte namnchiffer. Ibland finns även aktuell landshövdingens initialer. Vaghållningsstenarna markerade gräns mellan vägsträckor med olika vaghållare. De är vanligen av sten, men även trätavlor kan förekomma. En inskrift kan innehålla vaghållningsstenens ordningsnummer utmed vägen, by- eller gårdsnamn, gårdens mantal, vägsträckans längd i alnar eller meter, gårdsägarens initialer, årtal och/eller riktningspil. Milstolpar och vägmärken är vanligen uppställda i ett postament av sten. Om endast postamentet återfinns används egenskapsvärdet postament.

Egenskapstyp: Typ

Egenskapsvärde:

Milstolpe
Vaghållningssten
Övrig

Egenskapstyp: Material

Egenskapsvärde:

Järn
Sten
Trä
Postament

Antikvarisk bedömning

Rekommendation: Fornlämning.

Kommentar: Vägmärke bedöms inte som fornlämning om det kan antas ha tillkommit 1850 eller senare.

Lämningstypslistan

Milstolpe och även postament till milstolpe där milstolpen saknas bedöms som fornlämning under förutsättning att den/det tillkommit före 1850.

Väghållningssten kan bedömas som fornlämning om den har någon form av målad eller ristad inskription av vilken funktionen framgår samt om den står kvar på ursprunglig plats och är tillkommen före 1850.

Även andra vägmärken som uppfyller lagens rekvisit och står på ursprunglig plats bör bedömas som fornlämning.

Övrigt

Används endast för företeelser som inte går att placera in under någon av övriga lämningstyper.

Överförd

Används i FMIS för de poster som flyttats från en socken till en annan. Överförd anges då på den posten som inte längre gäller. Lämningstypen används också om ett objekt ska ingå i ett annat, t.ex. enskilda gravar som överförs till ett gravfält.

I det analoga Fornminnesregistret fanns ett antal stående och fortfarande använda byggnader registrerade. Under arbetet med lämningstyper, definitioner osv, har följande inte bearbetats.

Byggnad annan

Definition: Avser byggnad av stort kulturhistoriskt värde.

Kommentar: Kan även avse tidigare registrerade byggnader.

Byggnadsminne

Definition: Lagskyddad märklig byggnad i privat ägo.

Kommentar: Enligt beslut sker fr.o.m. säsongen 1996 ingen nyregistrering av byggnadsminnen i FMIS.

Hembygdsgård

Definition: Område eller tomt med äldre gård/gårdar eller stuga/stugor, oftast med samlingar av möbler, redskap och andra föremål.

Statligt byggnadsminne

Definition: Lagskyddad märklig byggnad i statlig ägo.

Kommentar: Tidigare benämnt byggnadsminnesmärke. Enligt beslut sker fr.o.m. säsongen 1996 ingen nyregistrering av statliga byggnadsminnen i FMIS.

I samband med konverteringen från den äldre databasen till FMIS databas lades två lämningstyper till. Dessa lämningstyper har och skall enbart användas för det, vid FMIS införande, befintliga digitala materialet.

Obestämbär användes för de poster som inte gick att konvertera automatiskt utan som måste kontrolleras och föras till rätt lämningstyp manuellt. Ett exempel är Kåatomt. Det kan finnas stalotomter som fått sakordet Kåatomt.

Sammanförd användes för sådana poster som hade flera olika sakord men som inte skulle konverteras till någon sammansatt lämningstyp, t.ex. kan man ha registrerat 1 härd, 1 strandskoning och 1 torplämning som ett område och inte gett de olika lämningarna egna undernummer (egna identiteter) så som man skulle ha gjort.

Lämningstypslistan

Innehållsförteckning till lämningstypslistan sorterad efter kategori

Vissa lämningstyper kan återfinnas inom flera kategorier.

Kategori	Sidan	Sidan	
Lämningstyp			
Agrara lämningar		Boplatser och visten	
<i>Enkla lämningstyper:</i>		<i>Enkla lämningstyper:</i>	
Dammvall	15	Bengömma	8
Dike/ränna	16	Boplats	10
Fossil åker	18	Boplatsgrop	11
Husgrund, historisk tid	34	Boplatslämning övrig	11
Hägnad	36	Boplatsvall	11
Kvarn	44	Brunn/kalkkälla	13
Röjningsröse	53	Brytningsyta	14
<i>Sammansatta lämningstyper:</i>		Flintgruva	17
Hägnadssystem	36	Fyndplats	20
Område med fossil åkermark	50	Förvaringsanläggning	25
		Hornsamling	33
Bebyggelselämningar		Husgrund, förhistorisk/medeltida	33
<i>Enkla lämningstyper:</i>		Härd	38
Brunn/kalkkälla	13	Kokgrop	42
Bytomt/gårdstomt	14	Kåta	45
Fäbod	23	Rengärda	51
Husgrund, förhistorisk/medeltida	33	Renvall	52
Husgrund, historisk tid	34	Skärvstenshög	55
Kvarn	44	Stadslager	57
Kyrkstad	44	Stalotomt	58
Kåta	45	Stenröjd yta	60
Lägenhetsbebyggelse	46	Terrassering	62
Slott/herresäte	56	<i>Sammansatta lämningstyper:</i>	
Stadslager	57	Boplats	10
Stalotomt	58	Grav- och boplatsområde	28
Tomtning	62	Viste	64
<i>Sammansatta lämningstyper:</i>		Gravar	
Fiskeläge	16	<i>Enkla lämningstyper:</i>	
Viste	64	Begravningsplats	7
Befästningsanläggningar		Begravningsplats enstaka	7
<i>Enkla lämningstyper:</i>		Flatmarksgrav	17
Borg	12	Grav markerad av sten/block	27
Fornborg	18	Grav – uppgift om typ saknas	27
Fästning/skans	24	Grav övrig	27
Husgrund, historisk tid	34	Gravhägnad	28
Militär anläggning övrig	47	Gravklot	29
Militär mötesplats	48	Gravvård	29
Spärranordning	57	Hög	39
Stadsbefästning	57	Järnåldersdös	40
Stadsvall/stadsmur	57	Runristning	53
Stridsvärn	61	Röse	53
<i>Sammansatta lämningstyper:</i>		Stenkammargrav	58
Område med militära anläggningar	50	Stenkistgrav	59
		Stenkrets	59
		Stensättning	60
		<i>Sammansatta lämningstyper:</i>	
		Gravfält	28
		Grav- och boplatsområde	28

Lämningstypslistan

Industriell verksamhet och skogsbruk

Enkla lämningstyper:

Brott/täkt	13
Dammvall	15
Dike/ränna	16
Flottningsanläggning	17
Glasindustri	26
Husgrund, historisk tid	34
Industri övrig	39
Kalkugn	40
Kemisk industri	41
Kolningsanläggning	43
Kraftindustri	44
Kvarn	44
Livsmedelsindustri	46
Pappersindustri	51
Stenindustri	58
Tegelindustri	61
Textilindustri	62
Träindustri	63

Sammansatta lämningstyper:

Metallindustri/järnbruk	47
Område med flottningsanläggningar	50
Område med skogsbrukslämningar	50
Småindustriområde	56

Kommunikations-/maritima lämningar

Enkla lämningstyper:

Ballastplats	6
Bro	12
Båtlämning	15
Drag	16
Fartygs-/båtlämning	16
Fyr	21
Fångstanläggning övrig	21
Färdväg	23
Förtöjningsanordning	25
Gistgård	26
Hamnanläggning	32
Husgrund, historisk tid	34
Kanal	40
Kanalmärke	40
Kompassros/väderstreckspil	43
Luftfarkost	46
Labyrint	46
Sjömärke	55
Skåre/jaktvärn	55
Spärranordning	57
Stenugn	61
Tomtning	62
Trålfäste/nätfäste	62
Vad	63
Varv/slip	64
Vårdkase	65
Vägmärke	65

Sammansatta lämningstyper:

Fiskeläge	16
Färdvägssystem	24
Hamnområde	32
Område med fartygslämningar	49

Jakt och fångst

Enkla lämningstyper:

Fångstanläggning övrig	21
Fångstgrop	22
Fångstgård	22
Gistgård	26
Skåre/jaktvärn	55
Tomtning	62

Sammansatta lämningstyper:

Fiskeläge	16
Fångstgropssystem	22

Kult, offer och folktro

Enkla lämningstyper:

Björngrav	9
Kloster	42
Kyrka/kapell	44
Källa med tradition	45
Labyrint	46
Naturföremål/-bildning med tradition	48
Offerkast	49
Offerplats	49
Plats med tradition	51
Vallanläggning	64

Sammansatta lämningstyper:

–

Metallframställning och bergsbruk

Enkla lämningstyper:

Bergshistorisk lämning övrig	8
Blästbrukslämning	9
Brott/täkt	13
Brytningsyta	14
Dammvall	15
Dike/ränna	16
Flintgruva	17
Gjuteri	26
Gruvhål	29
Hammare/smedja	31
Husgrund, historisk tid	34
Hyttlämning	34
Kolningsanläggning	43
Smideslämning	56
Uppfordringsanläggning	63

Sammansatta lämningstyper:

Blästplats	10
Gruvområde	30
Hammarområde	32
Hyttområde	35
Hytt- och hammarområde	35
Metallindustri/järnbruk	47
Smidesområde	56

Lämningstypslistan

Ristningar, hållmålningar och minnesmärken

Enkla lämningstyper:

Bildristning	9
Hällbild	37
Minnesmärke	48
Ristning, medeltid/historisk tid	52
Runristning	53

Sammansatta lämningstyper:

Hällmålning	38
Hällristning	38

Övriga lämningar

Enkla lämningstyper:

Avrättningsplats	6
Brytningsyta	14
Depåfynd	15
Flintgruva	17
Fornlämningsliknande bildning	18
Fornlämningsliknande lämning	18
Fyndplats	20
Fyndsamling	21
Gränsbestämt område	30
Gränsmärke	30
Naturföremål/-bildning med tradition	48
Park-/trädgårdsanläggning	51
Plats med tradition	51
Rösning	54
Samlingsplats	54
Slagfält	55
Stenring	60
Stenugn	61
Utgår	63
Övrigt	66

Sammansatta lämningstyper:

–